

**HOTUBA YA WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII MHESHIMIWA SHAMSA
SELENGIA MWANGUNGA (MB.), WAKATI AKIWASILISHA
BUNGENI MAKADIRIO YA MATUMIZI YA FEDHA
KWA MWAKA 2009/2010**

I. UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, Naomba kutoa hoja kwamba kutokana na taarifa iliyowasilishwa leo ndani ya Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Mazingira, Bunge lako Tukufu sasa lipokee na kujadili Taarifa ya Utekelezaji kwa mwaka 2008/2009 na Mwelekeo wa Kazi kwa mwaka 2009/2010. Aidha, naliomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya fedha kwa Wizara ya Maliasili na Utalii na Taasisi zilizo chini yake kwa mwaka 2009/2010.

2. **Mheshimiwa Spika**, Napenda kuishukuru kwa dhati Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Mazingira kwa kujadili makadirio ya matumizi ya fedha kwa Wizara ya Maliasili na Utalii kwa mwaka 2009/2010. Wizara yangu itazingatia na kutekeleza mapendekezo ya Kamati hiyo, pamoja na yale yatakayotolewa na Waheshimiwa Wabunge wakati wa kujadili hoja hii.

3. **Mheshimiwa Spika**, Naomba kuchukua fursa hii kuwapongeza Wabunge wavya waliochaguliwa kuwakilisha wananchi katika Bunge lako Tukufu na kuwatakia mafanikio katika kutekeleza majukumu yao. Natoa pongezi za pekee kwa Mheshimiwa Charles Mwera, Mbunge wa Tarime, Mheshimiwa Mch. Luckson Mwanjale, Mbunge wa Mbeya Vijijini na Mheshimiwa Lorencia Bukwimba, Mbunge wa Busanda kwa kuchaguliwa kwao. Ni dhahiri kwamba kutokana na chaguzi zilizofanyika, Chama cha Mapinduzi kimeendelea kupata nafasi nyingi kutokana na wananchi kuridhika na jitihada zinazochukuliwa na Serikali katika kuwaletea maendeleo.

4. **Mheshimiwa Spika**, Kwa masikitiko makubwa naomba nitoe pole kwako Mheshimiwa Spika, pamoja na Waheshimiwa Wabunge kwa kuondokewa na Wabunge wenzetu ambao Mwenyezi Mungu amewatangeliza mbele za haki. Pia, natoa pole kwa familia za marehemu na wananchi kutoka majimbo ya Tarime kwa kumpoteza Mheshimiwa Chacha Wangwe, Mbeya Vijijini kwa kumpoteza Mheshimiwa Richard Nyaulawa, Busanda kwa kumpoteza Mheshimiwa Kabuzi Faustine Rwilomba, na Biharamulo kwa kumpoteza Mheshimiwa Phares Kabuye. Mwenyezi Mungu aziweke mahali pema peponi roho za marehemu, *Amin*. Vilevile, nachukua fursa hii kuwapa pole wananchi waishio Mbagala Jijini Dar es Salaam waliokumbwa na maafa kutokana na Milipuko ya Mabomu.

5. **Mheshimiwa Spika**, Napenda nitumie fursa hii kuwashukuru kwa dhati wafuatao katika wizara yangu; Mheshimiwa Ezekiel M. Maige, (Mb.) Naibu Waziri; Dkt. Ladislaus C. Komba, Katibu Mkuu; Wakuu wa Idara, Taasisi na Vitengo pamoja na watumishi wote kwa kuendelea kunipa ushirikiano katika kutekeleza majukumu ya Wizara. Aidha, nawashukuru wadau wote wa Sekta ya Maliasili na Utalii wakiwemo Washirika wa Maendeleo, Asasi Zisizokuwa za Kiserikali, Mashirika ya Kitaifa na Kimataifa, Sekta Binafsi pamoja na Wananchi wote kwa ujumla. Napenda kuwahakikishia kuwa Wizara itaendelea kuwa nao bega kwa bega katika kuinua mchango wa sekta hii katika pato la taifa.

6. **Mheshimiwa Spika**, Hotuba yangu imegawanyika katika sehemu kuu sita. Sehemu ya kwanza inazungumzia utekelezaji wa Ilani ya uchaguzi ya CCM ya mwaka 2005, sehemu ya pili ni Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango wa kazi wa mwaka 2008/2009 inayojumuisha ahadi pamoja na maelekezo yaliyotolewa Bungeni na maagizo mbalimbali yaliyotolewa na Viongozi Wakuu wa Serikali. Sehemu ya tatu imezungumzia changamoto ambazo Wizara imekabiliana nazo pamoja na mikakati. Sehemu ya nne ni Mpango wa Utekelezaji na Malengo kwa mwaka 2009/2010. Aidha, sehemu ya tano ni shukrani na sehemu ya sita ni hitimisho ambapo Bajeti inayoombwa kwa ajili ya Utekelezaji wa Mpango wa Mwaka 2009/2010 imewasilishwa.

II. UTEKELEZAJI WA MAELEKEZO YA ILANI YA UCHAGUZI YA CHAMA CHA MAPINDUZI YA MWAKA 2005

7. **Mheshimiwa Spika**, Malekezo ya Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya Mwaka 2005 kwa Sekta za Maliasili na Utalii yalitekelezwa kama ifuatavyo:-

‘Kuendelea kuelekeza nguvu zake katika kuhifadhi, kulinda, kuendeleza, kudumisha na kuvuna maliasili kwa manufaa ya Taifa’

8. **Mheshimiwa Spika**, Ujenzi wa miundombinu katika mapori ya akiba, maeneo ya wazi na katika hifadhi za misitu ni muhimu ili kuwezesha shughuli za ulinzi wa rasilimali za wanyamapori na misitu ziweze kufanyika kwa ufanisi. Wizara imeendelea na zoezi la uboreshaji wa miundombinu ikiwa ni pamoja na ukarabati wa viwanja vya ndege, madaraja, barabara na nyumba za watumishi. Katika Pori la Akiba la Selous, barabara zilizofanyiwa matengenezo ni zenye urefu wa Kilomita 4,000, karavati 50, ‘drifts’ 80 na viwanja vya ndege viwili.

Aidha, Sheria ya Uhifadhi wa Wanyamapori ya mwaka 2009 ilikamilishwa na kupitishwa na Bunge lako Tukufu. Sheria hiyo imezingatia masuala ambayo yameainishwa na Sera ya Wanyamapori ya Mwaka 1998 iliyofanyiwa mapitio mwaka 2007. Mambo muhimu yaliyozingatiwa ni pamoja na kuongeza ulinzi wa wanyamapori kwa kutambua mapito/njia za wanyamapori na maeneo yanayozunguka maeneo ya hifadhi, maeneo ya mtawanyiko na mazalio ya wanyamapori.

Katika Mpango wa kuhifadhi misitu ya mikoko na hasa maeneo yaliyoathirika, jumla ya hekta 300 za mikoko zimepandwa katika ukanda wa Delta ya Rufiji kwa kushirikisha vijiji vilivyoko katika eneo hilo. Ili kuboresha mazingira katika eneo hilo, miradi midogo midogo ya kuhifadhi mazingira na kujiongezea kipato imeanzishwa katika eneo hilo. Hii ni pamoja na ufugaji nyuki, ufugaji wa samaki na uanzishwaji wa vitalu vya miti. Wananchi wamewezeshwa kuanzisha vikundi vya SACCOS kwa kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya ya Rufiji pamoja na miradi ya MACEMP na RUMAKI.

‘Kuzipa Serikali za Mitaa nguvu zaidi na kuwawezesha wananchi kumiliki na kunufaika na maliasili’

9. **Mheshimiwa Spika**, Ili kuwezesha wananchi kunufaika na maliasili na kuona umuhimu na manufaa ya uanzishwaji wa Maeneo ya Jumuiya za Uhifadhi Wanyamapori (WMAs), jumla ya Shilingi 196,000,000 zilitolewa kwa Jumuiya za Jamii nane (8) zenye vitalu vya uwindaji. Katika kipindi cha 2005-2008 Wizara imepeleka Shilingi 1,822,671,306.32 kwa Halmashauri za Wilaya zenye vitalu vya uwindaji wa kitalii ikiwa ni mgao wa asilimia 25 wa mapato yatokanayo na uwindaji wa kitalii.

10. **Mheshimiwa Spika**, Katika kutekeleza ulinzi shirikishi wa raslimali za wanyamapori, jumla ya askari vijiji wanyamapori (village game scouts) 122 na viongozi wa Jumuiya za uhifadhi 281 walipatiwa mafunzo ya uhifadhi wa maliasili katika kituo cha mafunzo kwa jamii ya uhifadhi wanyamapori cha Likuyu Sekamaganga, mkoani Ruvuma.

11. **Mheshimiwa Spika**, Wizara iliendelea na zoezi la kufanya doria za kudhibiti wanyama waharibifu katika wilaya 35 ambazo zimekuwa zikisumbuliwa na wanyamapori. Zaidi ya wanyamapori wakali na waharibifu 58 waliuawa kati ya mwaka 2005 hadi 2008.

12. **Mheshimiwa Spika**, Wizara iliwezesha wilaya 21 kati ya wilaya 46 zenye misitu ya kuvunwa kuwa na Mpango wa Uvunaji (Harvesting plan) katika misitu ya asili. Kulingana na utaratibu mpya wa uvunaji katika misitu ya asili, Kamati za Wilaya za Usimamizi wa uvunaji wa mazao ya misitu hushirikisha wadau mbalimbali kuanzia ngazi ya vijiji hadi wilaya katika utoaji wa leseni za Uvunaji wa Misitu. Wizara ilitoa jumla ya Shilingi 300,000,000 kwa lengo la kuziwesha kamati hizo kutekeleza majukumu yake. Misitu ya vijiji 331 yenye jumla ya hekta 2,345,500 katika wilaya 63 imehifadhiwa na kutangazwa kupitia programu ya Usimamizi Shirikishi wa Misitu kuwa misitu ya hifadhi ya vijiji (Village Forest Reserves).

'Kuongeza msukumo katika kuendeleza ufugaji wa nyuki kwa ajili ya kuzalisha asali na nta kibiashara'

13. **Mheshimiwa Spika**, Shughuli za ufugaji nyuki zina manufaa makubwa sana kwa jamii kwani zinahitaji mtaji mdogo na gharama ndogo za uendeshaji. Wizara inatekeleza mradi wa kuboresha ufugaji nyuki katika wilaya 30 na jumla ya vijiji 150 vimeanza kunufaika na mradi huo. Wilaya 15 za mwanzo zimenufaika kwa kupewa vifaa vya ufugaji nyuki kama vile mizinga ya kisasa ya nyuki, mavazi ya kinga na mashine za mkono za kukamulia asali. Aidha, jumla ya mizinga 1,000 na seti 600 za vifaa vya kinga vilitengenezwa kwa ajili ya mradi huo. Pia, vikundi 51 au SACCOS kwa ajili ya ufugaji nyuki vilianzishwa katika Wilaya za Kwimba, Geita, Bukombe, Kahama, Kilindi, Same, Bagamoyo, Mwanga, Kilombero na Ulanga.

Aidha, Hifadhi za Nyuki (Bee Reserves) zenye eneo la hekta 82,931 katika vijiji 18 kwenye Wilaya za Kibondo, Uyui, Manyoni, Kondoa na Handeni zimeanzishwa. Maeneo manne yenye jumla ya hekta 4,916 katika Wilaya za Manyoni (hekta 800) na Handeni (hekta 4,116) yamependekezwa kuwa hifadhi za nyuki na pia shule za msingi tano wilayani Manyoni ziliwezesha kuanzisha manzuki.

14. **Mheshimiwa Spika**, ili kukidhi ubora wa mazao ya nyuki, mafunzo yalitolewa kwa wadau 1,231 kwa vipindi tofauti, mwaka 2006/2007 wadau 343, 2007/2008 wadau 365 na 2008/2009 wadau 180. Mafunzo haya yalihusu kufuatilia, kukusanya sampuli na uhakiki wa ubora wa asali (traceability). Walioshiriki katika mafunzo hayo ni pamoja na wafugaji wa nyuki, wafanyabiashara wanaouza mazao ya nyuki nje ya nchi, wachakataji, wafungashaji na wataalam wa ufugaji wa nyuki pamoja na misitu kutoka wilaya 12 za Sikonge, Urambo, Nkasi, Kahama, Uyui, Kondoa, Manyoni, Mpanda, Chunya, Kibondo, Handeni, na Bukombe.

Wafugaji nyuki katika Wilaya za Kibondo, Bagamoyo, Morogoro vijijini, Rufiji, Kilwa na Handeni walipata huduma za ugani wa namna ya kutumia vifaa sahihi vya ufugaji nyuki katika kuhamasisha uzalishaji wa mazao bora ya nyuki.

Maonesho ya asali 'National Honey Show' yalifanyika katika viwanja vya Bunge – Dodoma na kushirikisha wafugaji nyuki 102 na wataalam 75 kutoka wilaya 24 nchini.

Vilevile, Tanzania ilishiriki mkutano wa "Aptrade Africa" nchini Kenya kwa lengo la kuweka mikakati ya kutangaza na kutafuta masoko ya mazao ya nyuki.

'Kuweka utaratibu shirikishi wa upandaji miti, uvunaji na udhibiti wa mioto. Ushirikishaji huo utakuwa wa sekta binafsi, NGOs na vijiji'

15. **Mheshimiwa Spika**, ili kuongeza kasi ya upandaji miti nchini, Wizara iliendelea kuhamasisha jamii katika mikoa yote ya Tanzania bara kuhusu Siku ya Taifa ya Upandaji Miti. Aidha, elimu ilitolewa katika Kanda 7 za Uenezi kwa kutumia mikutano, mabango, vipeperushi na maonesho ya video kuhusu athari za moto na mbinu za kuuzuia katika misitu. Katika uhifadhi wa wanyamapori jumla ya vijiji 58 katika Mikoa ya Pwani, Morogoro, Mara na Kagera vilioneshwa sinema zinazohusu uhifadhi wa wanyamapori.

'Kukuza mwamko na kuendesha kampeni za kuwashawishi Watanzania kujenga utamaduni wa kutembelea vivutio vya utalii'

16. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kutambua umuhimu wa kukuza utalii wa ndani ili kuongeza mchango wa Sekta ya Utalii katika Pato la Taifa. Aidha, jitihada za kutangaza vivutio vya utalii vilivyomo nchini zinaendelea ambapo machapisho mbalimbali yenye taarifa za vivutio hivyo yameandaliwa kwa lugha ya Kiswahili. Jumla ya nakala 6,000 za jarida la Tanzania Asilia, vipeperushi na DVD zinazoelezea vivutio vya utalii vilichapishwa na kusambazwa kwenye maonesho na shule mbalimbali hapa nchini.

Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na wadau inatangaza utalii kupitia vipindi vya redio na televisheni na kushiriki katika maonesho ya utalii ya "Karibu Travel Fair" ya Arusha, Nane Nane na Saba Saba ambayo wananchi hupata fursa ya kutembelea vivutio vilivyopo karibu kwa gharama nafuu. Katika kushawishi wananchi kutembelea vivutio vya utalii (Hifadhi za Taifa, Mambo ya Kale, Makumbusho ya Taifa), viwango vya kiingilio vimeendelea kuwa chini, ambapo watu wazima hulipa Shilingi 1,500 na watoto Shilingi 500 kuingia kwenye hifadhi, wakati kutembelea makumbusho na vituo vya kihistoria ni Shilingi 500 watu wazima na watoto Shilingi 200.

Kutokana na jitihada hizo idadi ya watalii wa ndani waliotembelea vivutio mbali mbali imeongezeka toka 536,341 mwaka 2007/2008 hadi 639,749 mwaka 2008/2009 kama inavyoonyeshwa hapa chini:

Kituo	2007/2008	2008/2009
Hifadhi za Taifa	258,039	280,537
Makumbusho ya Taifa	73,520	92,787
Vituo vya Mambo ya Kale	35,039	45,209
Hifadhi ya Ngorongoro	169,743	221,216
Jumla	536,341	639,749

'Kujenga Chuo Cha Utalii ili kuimarisha mafunzo ya hoteli na utalii kwa lengo la kuongeza wingi na ubora wa watumishi wa huduma hizo'

17. **Mheshimiwa Spika**, Ili kupata wataalam wa kufanikisha maendeleo ya sekta ya utalii hapa nchini, Wizara kwa kushirikiana na Serikali ya Ufaransa inaendelea na

ujenzi wa kampasi mpya ya Chuo cha Taifa cha Utalii Jijini Dar es Salaam. Ujenzi huo ulianza Februari, 2008 na unatarajiwa kukamilika mwishoni mwa mwaka 2009. Chuo hicho kitakuwa na uwezo wa kudahili wanafunzi 500 kwa mwaka ambao watapatiwa mafunzo ya hoteli na utalii katika ngazi za Astashahada na Stashahada.

Mradi wa mafunzo ya kuboresha huduma za utalii ulitoa mafunzo kwa wakufunzi 44 wa vyuo vilivyosajiliwa na Baraza la Taifa la Usajili wa Vyuo vya Elimu na Ufundi - NACTE na Mamlaka ya Mafunzo ya Ufundi Stadi - VETA.

‘Kufanya juhudi maalum za kutafuta masoko mapya ya utalii katika nchi zinazoinukia kiuchumi kama vile China na nchi nyingine za Asia’

18. **Mheshimiwa Spika**, Kuanzia mwaka 2006 mpaka 2008 Wizara imeweza kushiriki katika maonesho na misafara ya kutangaza utalii (Road Shows) katika masoko mapya ya nchi za Urusi, Japani, China, India na Singapore. Kutokana na juhudi hizo, idadi ya watalii waliotembelea Tanzania kutoka nchi hizo imeongezeka kama ifuatavyo:-

Nchi	2006	2007	2008
China	4,798	6,353	8,982
Japan	3,989	4,021	3,890
Singapore	320	348	347
India	13,020	14,042	17,530
Russia	1,415	2,091	2,224
Jumla	23,542	26,855	32,973

Pamoja na jitihada hizi Wizara iliendelea kutangaza utalii katika masoko ya zamani hivyo kuwezesha kuongezeka kwa idadi ya watalii kutoka 615,724 mwaka 2005 hadi watalii 770,376 mwaka 2008. Aidha, mapato yaliongezeka kutoka dola za kimarekani 822,000,000 mwaka 2005 hadi dola za kimarekani 1,315,000,000 mwaka 2008.

‘Kuandaa mikakati ya kuziba mianya ya uvujaji wa mapato ya utalii’

19. **Mheshimiwa Spika**, Katika juhudi za kuziba mianya ya uvujaji wa mapato, sheria mbili zimepitishwa ambazo ni Sheria ya Utalii ya mwaka 2008 na Sheria ya Wanyamapori ya Mwaka 2009.

Wizara imeanza kuandaa Kanuni za Sheria hizi, ambapo Kanuni tano za Sheria ya Utalii zimekamilika. Kanuni hizo ni *Wakala wa Usafiri, Waongoza Wageni, Ada na Tozo, Mfuko wa Maendeleo ya Utalii na Vigezo; na Mahitaji ya Msingi kwa Huduma za Malazi*. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Sheria ya Utalii ya Mwaka 2008 imeanza kutumika tarehe 1 Julai, 2009.

‘Kuhimiza wawekezaji wa ndani na nje kujenga hoteli za kitalii za hadhi ya nyota 3 hadi 5’

20. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuhimiza wawekezaji wa ndani na nje wizara imeainisha maeneo yanayofaa kwa uwekezaji katika fukwe na maeneo mengine yanayofaa kwa shughuli za utalii. Zoezi hili limefanyika katika Mikoa ya Tanga, Pwani, Lindi, Mtwara na Iringa. Taarifa za maeneo hayo zimeandaliwa na kuwekwa

katika mfumo wa DVD, CD-ROM na kabrasha. Aidha, ujenzi wa hoteli za kitalii katika Mikoa ya Arusha, Manyara, Pwani na Dar-es Salaam imeongezeka kutoka hoteli 237 zenye vyumba 8,004 mwaka 2006 hadi kufikia hoteli 339 zenye vyumba 10,790 mwaka 2008.

Vile vile, wizara imetenga maeneo ya uwekezaji katika Hifadhi za Taifa, Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro na Mapori ya Akiba kama ifuatavyo:-

Na	Eneo	Idadi ya Maeneo yaliyotengwa
1.	Pori la Akiba la Selous	20
2.	Pori la Akiba la Mpanga – Kipengere	2
3.	Hifadhi za Ngorongoro	11
4.	Hifadhi za Taifa Serengeti	6
5.	Pori la Akiba - Ruaha	4
6.	Hifadhi ya Kitulo	2
8.	Hifadhi ya Katavi	2
9.	Hifadhi ya Mikumi	2

Maeneo yote yaliyotengwa yameshapata wawekezaji isipokuwa yale yaliyoko Hifadhi ya Katavi ambayo yatatangazwa upya.

‘Kuzitathmini hoteli na kuzipanga katika madaraja ya nyota zinazostahiki. Wakati huo huo kuhakikisha kuwa hoteli zinakuwa katika hali ya unadhifu’

21. **Mheshimiwa Spika**, Kwa kuzingatia umuhimu wa kuinua viwango vya huduma za hoteli nchini, Wizara ilianza mchakato wa kupanga hoteli kwenye daraja kwa kuandaa vigezo na kutoa mafunzo kwa wataalamu. Mnamo mwaka 2007 zoezi la majaribio katika Mikoa ya Arusha na Manyara lilifanyika. Zoezi hilo lilihusisha hoteli 107, kati ya hoteli hizo 29 zilipewa ushauri wa kitaalam na 78 zilikuwa zimetimiza vigezo vya kuwekwa kwenye daraja na stahili ya kupewa nyota.

Zoezi rasmi la kupanga hoteli katika daraja lilianza kwa kuhakiki hoteli katika Mikoa ya Dar es Salaam, Pwani, Mbeya na Morogoro ambapo hoteli 328 zilihusishwa.

‘Kupanua wigo wa aina za utalii kwa kupanua utalii wenye kuhusisha utamaduni, mazingira (eco-cultural tourism), historia, na michezo kama vile gofu’

22. **Mheshimiwa Spika**, Maeneo ya fukwe yamebainishwa kwa ajili ya uendelezaji utalii katika Mikoa ya Pwani (Wilaya za Bagamoyo, Mkuranga na Mafia), Tanga (Wilaya za Pangani, Tanga, Mkinga na Muheza) na Lindi (Wilaya za Lindi Mjini, Lindi Vijijini na Kilwa). Fukwe hizi zinafaa kuendelezwa kwa shughuli za ujenzi wa hoteli, utalii ikolojia kama vile kutumia mitumbwi, “Walking Safaris” na “Sea Sports” na pia utalii wa kitamaduni. Changamoto zilizopo ni ukosefu wa miundombinu kama barabara na mpango endelevu wa matumizi ya ardhi.

23. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuendeleza vivutio vya mambo ya kale Wizara ilifanikiwa kuiweka Michoro ya Kolo iliyoko Kondo kwenye Orodha ya Urithi wa Dunia kuanzia mwaka 2006. Wizara inaendelea na mchakato wa kukamilisha

utaratibu wa kuorodhesha Njia ya Kati ya Biashara ya Utumwa katika Orodha ya Urithi wa Dunia. Aidha, Wizara inakusanya taarifa kuhusu kambi na maeneo mbalimbali yaliyotumiwa na wapigania uhuru toka nchi mbalimbali za Afrika ili kuyafanya kuwa urithi wa taifa na kuyatangaza kama vivutio vya utalii.

‘Serikali kujihusisha kwa ukamilifu katika kutangaza fursa za kitalii zilizomo nchini na kuongeza bajeti ya kutangaza utalii ifanane na zile za nchi jirani’

24. **Mheshimiwa Spika**, Ili kutangaza fursa za utalii, Wizara imeandaa Mkakati wa Kutangaza Utalii 2009/10 - 2013/14 ambao umelenga kuongeza idadi ya watalii kwa asilimia nane kila mwaka kutoka watalii 770,376 mwaka 2008 hadi 1,300,000 mwaka 2014. Aidha, Wizara iliandaa waraka wa kutekeleza Mkakati huo na ulipitishwa na kikao cha Baraza la Mawaziri kilichokaa tarehe 13 Mei 2009. Utaratibu wa kutekeleza mapendekezo yaliyomo kwenye waraka huo unaandaliwa. Aidha, bajeti ya utangazaji utalii iliongezwa kutoka shilingi 3.862 bilioni 2006/2007 kufikia Shilingi 4.124 bilioni 2007/2008. Kutokana na ongezeko hilo wizara imeendelea kushikilia masoko ya zamani na kuweza kupenya kwenye masoko mapya ya Urusi, China, Japani, India na Singapore.

III. TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2008/2009

25. **Mheshimiwa Spika**, Pamoja na kutekeleza Ilani ya uchaguzi ya CCM, utekelezaji wa Mpango na bajeti uliongozwa na Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Tanzania (MKUKUTA), Dira ya Maendeleo ya Taifa ya mwaka 2025 na Malengo ya Maendeleo ya Milenia. Aidha, utekelezaji ulizingatia Sera, Sheria, Kanuni na Mpango Mkakati wa Wizara (2007-2010). Naomba sasa nitoe taarifa ya utekelezaji kissekta kama ifuatavyo:-

SEKTA NDOGO YA WANYAMAPORI

26. **Mheshimiwa Spika**, Sekta ndogo ya Wanyamapori inajumuisha Idara ya Wanyamapori, Shirika la Hifadhi za Taifa (TANAPA), Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro (NCAA), Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori (TAWIRI), Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori – Mweka na Chuo cha Taaluma ya Wanyamapori Pasiansi. Sekta hii inatekeleza majukumu mbalimbali yanayohusu uhifadhi na matumizi endelevu ya Wanyamapori na mazingira yake.

Sheria Mpya ya Uhifadhi wa Wanyamapori

27. **Mheshimiwa Spika**, Napenda kulishukuru Bunge lako Tukufu kwa kuipitisha Sheria ya Uhifadhi wa Wanyamapori ya mwaka 2009. Sheria hiyo imezingatia masuala ambayo yameainishwa na Sera ya Wanyamapori ya 2007. Masuala muhimu katika Sheria hiyo ni kuongeza ulinzi wa Wanyamapori kwa kutambua mapito/njia za wanyamapori na maeneo yanayozunguka maeneo ya hifadhi, maeneo ya mtawanyiko na mazalio ya wanyamapori. Aidha, Sheria inazingatia ushiriki wa wadau mbalimbali katika uhifadhi ikiwa ni pamoja na kuitambua mikataba ya Uhifadhi ya Kimataifa. Ili Sheria mpya ianze kutekelezwa, Kikundi Kazi cha kuandaa Kanuni kimeundwa. Jumla ya Kanuni tatu za zamani zitapitiwa na Kanuni tano mpya zitatarajiwa na zinatarajiwa kukamilika mwezi Desemba, 2009. Miongoni mwa kanuni hizo ni utaratibu wa kulipa kifuta machozi kutokana na madhara yanayosababishwa na wanyama wakali na waharibifu.

Uhifadhi wa Ardhi

28. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kuhifadhi maeneo mbalimbali ya Ardhi yaliyopewa hadhi ya kimataifa kuwa 'Ramsar Sites' ikiwemo Bonde la Mto Kilombero, Malagarasi, Ziwa Natron na Mafia/Kilwa. Eneo la Pori la Akiba Usangu ambalo ni ardhi limepanuliwa na kuunganishwa na Hifadhi ya Taifa ya Ruaha kwa nia ya kuliongezea uhifadhi na vilevile kuwezesha mtiririko wa maji wa kudumu katika Mto Ruaha Mkubwa. Wizara kwa kushirikiana na wadau hususan DANIDA kupitia Mradi wa *Sustainable Wetlands Management* na Serikali ya Ubelgiji kupitia Mradi wa *Kuhifadhi Bonde la Mto Kilombero* imeendeleza uhifadhi wa maeneo ya ardhi. Uhifadhi umefanyika katika Mikoa ya Mbeya, Iringa, Morogoro, Tabora, Kigoma na Arusha ikiwa ni pamoja na kuwezesha uandaaji wa Mipango ya Matumizi Bora ya Ardhi.

Ulinzi wa Wanyamapori

29. **Mheshimiwa Spika**, Katika kudhibiti uwindaji haramu wa wanyamapori, doria ya siku 32,585 ilifanyika ndani na nje ya mapori ya akiba. Jumla ya majangili 6,562 walikamatwa na kufunguliwa kesi 688. Kati ya kesi hizo, 327 zilimalizika kwa watuhumiwa 779 kulipa faini ya jumla ya Shilingi 41,979,400.00, watuhumiwa 115 kuhukumiwa kifungo cha jumla miezi 433 na watuhumiwa 26 waliachiwa huru. Watuhumiwa 5642 kesi zao bado ziko katika hatua mbalimbali za kushughulikiwa.

Aidha, silaha mbalimbali zilikamatwa ikiwa ni pamoja na Bunduki 56, gobore 195, risasi za aina mbalimbali 618 na silaha nyinginezo. Baadhi ya vifaa na mali nyingine zilizokamatwa ni pamoja na magari manne, pikipiki mbili, mifugo 27,079; mitumbwi 42, baiskeli 137, Meno 93 ya Tembo, meno 110 ya kiboko, nyama ya wanyamapori mbalimbali, misumeno 47 ya kupasulia mbao, magogo 1,415; mbao 6,679 na magunia 273 ya mkaa katika mapori ya akiba.

Ulinzi wa Maisha ya Watu na Mali

30. **Mheshimiwa Spika**, Katika Hotuba yangu ya mwaka 2008/2009, niliahidi kujenga vituo vya kudhibiti wanyama wakali na waharibifu katika Wilaya za Simanjiro, Bunda na Rombo pamoja na kutoa vibali vya kuwinda Mamba 1,500 katika maeneo sugu.

Maandalizi ya ujenzi yameanza kwa kuandaa michoro na makadirio ya ujenzi wa vituo vya Rombo, Simanjiro, Longido na Bunda. Wizara imetoa jumla ya Shilingi Milioni 95 ambazo zimetumwa katika vikosi vya Kuzuia Ujangili Arusha na Bunda vitakavyosimamia ujenzi wa vituo hivyo. Kati ya fedha hizo, Shilingi Milioni 20 zilitolewa kwa ajili ya Kituo cha Rombo, Shilingi Milioni 35 Kituo cha Simanjiro, Shilingi Milioni 15 Kituo cha Bunda na Shilingi Milioni 25 kituo cha Longido.

Aidha, doria za siku 858 za kuzuia wanyamapori wakali na waharibifu ziliendeshwa katika maeneo ya Wilaya 24. Wanyama waharibifu na wakali 1,472 wakiwemo tembo wanne, simba watatu, chui wawili, viboko watatu na mamba 1,460 waliuawa kwa nia ya kuwalinda wananchi na mali zao. Pia, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali iliendelea na zoezi la kudhibiti kunguru weusi katika maeneo ya Dar es Salaam na jumla ya kunguru 12,234 waliuawa.

Jumuiya za Uhifadhi Wanyamapori

31. **Mheshimiwa Spika**, Kwa kutambua umuhimu wa kuelimisha wananchi kuhusu uhifadhi wa wanyamapori na kunufaika na rasilimali hiyo, idadi ya Maeneo ya Jumuiya za Uhifadhi Wanyamapori (WMAs) imeongezeka kutoka 10 zilizokuwepo

mwaka 2007/2008 hadi kufikia 12 kufuatia kutangazwa kwa WMA za Liwale na Makao (Maswa/Meatu).

Mchakato wa kuanzisha WMAs nyingine 10 upo katika hatua mbalimbali na baadhi zimeanza kuandaa Katiba kwa ajili ya kusajiliwa. Maeneo mengine ambayo wananchi wamehamasishwa na kuonyesha ari ya kuanzisha WMAs ni yale yanayozunguka Ziwa Natron Wilayani Longido, Ngorongoro na Bonde la Mto Kilombero Wilayani Kilombero.

Katika kuendelea kuwezesha vijiji vinavyozunguka maeneo ya hifadhi za wanyamapori kunufaika na rasilimali za wanyamapori, jumla ya Vijiji 42 (Rufiji 13, Kilwa 9, Kigoma 9 na Urambo 11) viliwezesha kuendelea na mchakato wa kuanzisha WMAs. Aidha, Jumla ya Shilingi 196,839,109.40 zilitolewa katika Jumuiya nane zenye vitalu vya uwindaji.

Mipango ya Uendelezaji wa Mapori ya Akiba

32. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuhakikisha kuwa Mapori ya Akiba yanahifadhiwa na kuendelezwa, barabara zenye urefu wa jumla ya Kilomita 466.3 zilikarabatiwa katika Mapori ya Akiba ya Selous (263Km); Rukwa/Lukwati (70Km); Moyowosi (10Km); Swagaswaga (40Km); Ikorongo-Grumeti (50Km) na Pande (33.3Km). Pia, viwanja vinane vya ndege vilikarabatiwa katika Mapori ya Rungwa (Rungwa), Maswa (Buturi na Mbono), Moyowosi (Moyowosi) na Selous (Miguruwe, Kingupira, Mbuga na Matambwe).

Maduhuli

33. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuongeza mchango wa sekta kwenye Pato la Taifa, jumla ya Shilingi 29,165,453,000.00 zilikadiriwa kukusanywa katika mwaka wa fedha 2008/2009. Aidha, hadi kufikia Mei 2009, makusanyo halisi yalikuwa ni Shilingi 14,173,776,768.00 sawa na asilimia 48.6 ya makadirio. Kutokufikiwa kwa lengo kunatokana na baadhi ya kampuni za uwindaji kutopata watalii wa kutosha kama ilivyotarajiwa. Aidha, kuporomoka kwa uchumi wa dunia kulisababisha baadhi ya wawindaji bingwa kuvunja safari zao.

Mfuko wa Kuendeleza Wanyamapori

34. **Mheshimiwa Spika**, Mfuko wa Uhifadhi Wanyamapori ulianzishwa mwaka 1978 chini ya Sheria ya Uhifadhi wa Wanyamapori ya mwaka 1974, kwa lengo la kuboresha uhifadhi wa wanyamapori. Katika mwaka 2008/2009, Mfuko ulikadiriwa kukusanya Shilingi bilioni 13. Hadi kufikia Mei, 2009 Mfuko ulikusanya Shilingi bilioni 11.7 Fedha hizo zimeendelea kutumika kwa shughuli za kulinda wanyamapori, utafiti na mafunzo, kutoa elimu kwa umma, kukarabati miundombinu na utawala.

Chuo cha Wanyamapori Mweka

35. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha mwaka 2008/2009, Chuo kilikamilisha mtaala na kuanzisha kozi mpya ya Utalii wa Wanyamapori katika ngazi ya "Technician Certificate". Mtaala wa kozi hiyo utakabidhiwa rasmi kwenye Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi (NACTE) kwa usajili katika kipindi cha 2009/2010

36. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi hicho cha mwaka, Chuo kilifanya utafiti katika maeneo yafuatayo:- Uzuiaji wa tembo waharibifu wa mazao pasipo kuwaua katika Wilaya ya Rombo; Kutathmini matokeo ya uzuiaji wa biashara ya kobe hasa walio porini; Mchango wa dini na utajiri wa mila za wenyeji katika uhifadhi;

Kulinganisha maisha na hesabu ya wanyama wadogo katika maeneo yaliyo na usumbufu wa watu na yasiyo na usumbufu katika nyanda za Mlima Kilimanjaro.

37. **Mheshimiwa Spika**, Chuo pia kiliongeza udahili wa wanafunzi kutoka 341 hadi kufikia 417. Aidha, katika kuendeleza watumishi, Chuo kilisomesha wakufunzi wanne kwenye ngazi ya shahada ya uzamivu (PhD) na wawili katika shahada ya uzamili (MSc). Pia Chuo kilimsomesha mtumishi mmoja katika ngazi ya “Advanced Diploma”.

Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori

38. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2008/2009, Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori iliendelea kufanya utafiti wa wanyamapori walioainishwa kwenye Mpango wa Utafiti. Taasisi ilipitia upya mwongozo wa kusimamia na kuratibu utafiti wa wanyamapori kwa kushirikisha wadau husika na upo katika hatua za mwisho kukamilika. Hivi sasa Taasisi inaendelea na kazi ya kutathmini vitalu vya uwindaji wa kitalii kufuatana na mapendekezo ya Sheria mpya ya Wanyamapori ya mwaka 2009.

39. **Mheshimiwa Spika**, Uchunguzi wa kimaabara kubaini kuwepo kwa maambukizi ya Homa ya Bonde la Ufa (Rift valley fever-RVF) ulifanyika na kubaini kuwa asilimia tatu ya wanyamapori wakiwemo nyati, nyemela, pundamilia na fisi walikuwa wamekumbwa na virusi vya ugonjwa huo. Pia utafiti uliofanyika kwa wanyama jamii ya punda na farasi (Equids) umegundua kuwa wanaathiriwa na minyoo pamoja na virusi (Herpes virus-9) vinavyoathiri mishipa ya fahamu. Hii inaweza kuwa ni sababu mojawapo inayofanya idadi ya pundamilia isiongezeke sana kama ilivyo kwa nyumbu.

Kutokana na asilimia 17 ya nyumbu na 24 ya nyati wa Serengeti na Ngorongoro kuonekana kuwa na ugonjwa wa kutupa mimba (brucellosis), juhudi zinaendelea kufanyika kujua madhara yake katika uzazi na ongezeko la wanyamapori. Aidha, ufuatiliaji wa magonjwa ya milipuko kama kimeta na sotoka kwa wanyamapori uliendelea; pia machapisho manne yanayohusu utafiti wa magonjwa ya wanyamapori yalitolewa kwenye majarida mbalimbali.

Matokeo ya Utafiti kuhusu vifo vya mbwa mwitu kwenye Pori Tengefu la Loliondo yanaonyesha walikufa kutokana na virusi vya *Canine Distemper* (CDV) ambavyo vinafanana na virusi vilivyowahi kugundulika kwenye mbwa wanaofugwa na jamii iliyo jirani na Hifadhi ya Taifa ya Serengeti.

40. **Mheshimiwa Spika**, Ukusanyaji wa taarifa za wanyamapori wa jamii inayokula nyama (kanivora) kwa ajili ya kuandaa mpango wa kuwahifadhi wanyama hao kitaifa unaendelea. Hadi sasa, zipo spishi 35 zinazopatikana nchini na pia zipo taarifa zaidi ya 10,000 zilizotolewa kuhusu kuonekana kwa wanyama hao katika maeneo mbalimbali. Vile vile, mradi wa kukusanya taarifa (sightings) za wanyama wote wanyonyeshao (mammalia) umebaini kuwepo kwa spishi 111 za wanyama hao hapa nchini.

41. **Mheshimiwa Spika**, Kwa kipindi cha 2008/2009, jumla ya sensa nne zilifanyika kwenye maeneo mbalimbali. Sensa maalum ilifanyika katika Bonde la Mto Kilombero, ikiwa na lengo la kuhesabu wanyamapori, kuangalia mtawanyiko wao, kutathmini shughuli za kibinadamu ikiwemo mifugo, mashamba, makazi pamoja na mabadiliko ya kimazingira.

Matokeo yameonyesha kwamba japokuwa athari kwa idadi na aina ya wanyamapori haijawa mbaya sana, kuna haja ya kuchukua hatua madhubuti kudhibiti shughuli za

binadamu katika bonde hilo. Aidha, shughuli za kilimo zinaongoza katika bonde kwa asilimia 50.4 ya eneo lote.

Zoezi la kuhesabu mamba kwa nchi nzima lilifanyika ili kujua rasilimali ya mamba iliyopo na kuwezesha mipango ya matumizi endelevu. Vilevile, zoezi la kutathmini ubora wa vitalu vya uwindaji wa kitalii liliendelea kwa kukusanya takwimu na taarifa mbalimbali kuhusiana na vitalu hivyo ikiwa ni pamoja na kuhesabu wanyama katika maeneo mbalimbali hapa nchini. Madhumuni ya tathmini hii ni kupata ubora wa vitalu ili kuwezesha kupanga upya vitalu katika madaraja na kupendekeza viwango stahili vya ada katika tasnia hii ya uwindaji wa kitalii. Zoezi la kugawa upya vitalu litafanyika mwaka 2010.

HIFADHI ZA TAIFA

42. **Mheshimiwa Spika**, Shirika la Hifadhi za Taifa limeendeleza shughuli za uhifadhi wa wanyamapori na mazingira yao katika maeneo 16 yaliyotengwa kisheria kama Hifadhi za Taifa.

43. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha Julai 2008 hadi Mei 2009, watalii 631,284 walitembelea Hifadhi za Taifa. Idadi hii ni sawa na asilimia 98 ya watalii 643,133 waliotegemewa kutembelea hifadhi katika mwaka 2008/2009.

Vilevile, mapato kwa kipindi cha Julai 2008 hadi Mei 2009 ni Shilingi 62,492,360,299 ikilinganishwa na makisio ya Shilingi 65,199,132,269 yaliyotarajiwa kwa mwaka 2008/2009. Kiasi hiki ni sawa na asilimia 96 ya makusanyo.

44. **Mheshimiwa Spika**, Kama nilivyoahidi kwenye Bunge lako Tukufu mwaka jana, utaratibu wa kutumia *Smart Card* umeendelezwa katika hifadhi tano za Kanda ya Kaskazini ambazo ni Serengeti, Lake Manyara, Tarangire, Mlima Kilimanjaro na Arusha. Aidha, katika kuimarisha ulinzi na miundombinu katika hifadhi, Shirika limenunua silaha za kivita 126, pamoja na mitambo 10 kwa ajili ya matengenezo ya barabara.

Vilevile, zoezi la kuandaa mipango ya Usimamizi na Uendelezaji wa Hifadhi za Kitulo na Ruaha imekamili na Mipango ya Usimamizi wa Hifadhi za Mkomazi na Saadani bado inaendelea.

45. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuthamini mchango wa wananchi wanaoishi jirani na maeneo ya hifadhi, jumla ya miradi 65 iliyogharimu kiasi cha Shilingi 1,592,381,194.00 imetekelezwa na Shirika katika Mpango wa Ujirani Mwema kwa mwaka wa fedha 2008/2009. Miradi iliyohusika ni ujenzi wa madarasa katika shule za msingi na sekondari, mabweni, maabara na bwalo la chakula. Pia ipo miradi ya ujenzi wa daraja, uchimbaji wa malambo ya maji na kusambaza umeme. Miradi mingine ni ufugaji nyuki, upandaji miti na uanzishaji wa vitalu vya miche.

46. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuboresha miundombinu, mwaka 2008/2009, Shirika liligharamia Shilingi bilioni 3.5 kwa ajili ya matengenezo ya nyumba za watumishi, mabanda ya wageni, maeneo ya kupiga kambi, uboreshaji wa viwanja vya ndege, matengenezo ya barabara pamoja na matengenezo ya njia za mlimani.

MAMLAKA YA HIFADHI YA ENEO LA NGORONGORO

47. **Mheshimiwa Spika**, Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro ina jukumu la kusimamia uhifadhi, kutangaza na kukuza utalii pamoja na kuwaendeleza wananchi wanaoishi ndani ya Bonde la Ngorongoro.

Katika kipindi cha Julai 2008 hadi Juni 2009, jumla ya watalii 501,468 walitarajiwa kutembelea Hifadhi ya Ngorongoro. Hata hivyo, hadi Mei, 2009 watalii 411,089 walitembelea hifadhi hiyo sawa na asilimia 82 ya lengo. Aidha, mapato yaliyotokana na utalii hadi Mei 2009 ni Shilingi 31,257,560,002.66 ikilinganishwa na Shilingi 33,948,161,015 zilizotarajiwa katika mwaka 2008/2009 ikiwa ni sawa na asilimia 92 ya lengo.

48. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuthamini mchango wa wananchi wanaoishi jirani na maeneo ya hifadhi, jumla ya miradi 13 iliyogharimu kiasi cha Shilingi 139,400,000.00 imetekelezwa na Mamlaka kwa mwaka wa fedha 2008/2009. Miradi iliyohusika ni ujenzi wa madarasa, maabara, nyumba za walimu, mradi wa maji, uwekaji wa umeme wa jua kwenye shule, miradi ya kuhamasisha ufugaji nyuki, ununuzi wa madawa na vifaa vya hospitali.

Aidha, Mamlaka ilitoa kiasi cha Shilingi 316,021,140.00 kugharamia miradi inayotekelezwa kwa jamii zilizoko ndani ya Hifadhi. Miradi hiyo ni ujenzi wa bwawa la maji Sendui, upuliziaji dawa za kuuwa wadudu kwenye maghala ya kuhifadhia chakula, utoaji uji kwa shule za msingi ili kuwawezesha watoto wa jamii ya wafugaji ndani ya hifadhi kuhudhuria masomo shuleni na ununuzi wa mahindi gunia 5,000 kwa ajili ya jamii zilizoko ndani ya hifadhi.

49. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2008/2009, jumla ya Shilingi 1,250,000,000 zilitengwa kwa ajili ya miradi inayotekelezwa na Baraza la Wafugaji hususan kugharamia elimu kwa jamii ya Kimasai. Jumla ya wanafunzi 658 kati yao wa kiume 505 na wa kike 153 waligharamiwa masomo yao katika ngazi mbalimbali za elimu kama vile; vyuo vikuu 48, vyuo vya kati vilivyo chini ya NACTE 72, vyuo vya ufundi (VETA) 67, elimu ya sekondari 465 na elimu ya msingi sita.

Pia, katika kuunga mkono mpango wa Serikali wa elimu ya sekondari nchini, Mamlaka imetenga Shilingi 653,000,000 kwa ajili ya awamu ya kwanza ya ujenzi wa shule ya sekondari ya kisasa Nainokanoka. Ujenzi huo utahusisha jengo la utawala, nyumba tatu za walimu, mabweni mawili ya wanafunzi, madarasa manne, bwalo la chakula, jiko, vyoo na mradi wa maji.

50. **Mheshimiwa Spika**, Kwa kuwa jamii inayoishi ndani ya hifadhi na Bonde la Ngorongoro ni wafugaji, Mamlaka imekuwa mstari wa mbele katika kusimamia afya na kuboresha mifugo yao. Kazi zinazofanywa ni kutoa chanjo; kununua mbegu bora za madume ya ng'ombe, kondoo na mbuzi; uhamilishaji kwa chupa (artificial insemination); ujenzi wa kibanio (lairage) cha ng'ombe kwenye machinjio pamoja na ufuatiliaji wa magonjwa mbalimbali ya mifugo.

51. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuboresha miundombinu kwa mwaka wa fedha 2008/2009, Mamlaka iligharamia Shilingi bilioni 5.1 kwa ajili ya matengenezo ya nyumba za watumishi na ofisi za kanda; hosteli na ukarabati wa barabara. Vile vile, Mamlaka iliendesha siku za doria 1,890 na kufanikiwa kukamata majangili 58 katika matukio tofauti pamoja na silaha tatu za kisasa na risasi 70.

SEKTA NDOGO YA MISITU NA NYUKI

52. **Mheshimiwa Spika**, Sekta ndogo ya Misitu na Nyuki inahusisha Idara ya Misitu na Nyuki, Wakala wa Mbegu za Miti, Taasisi ya Utafiti wa Misitu, Chuo cha Misitu Olmotonyi, Chuo cha Viwanda vya Misitu Moshi pamoja na Chuo cha Ufugaji Nyuki Tabora. Sekta hii inaendelea na majukumu yake ya kuhakikisha upatikanaji endelevu wa huduma na mazao ya misitu kwa kusimamia na kuhifadhi misitu ya asili pamoja na misitu ya kupandwa. Aidha, Sekta ya Misitu na Nyuki inasimamia

shughuli za mafunzo ya Taaluma ya Misitu na Nyuki, Utafiti pamoja na uzalishaji wa mbegu bora za miti.

Sera ya Taifa ya Misitu

53. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha 2008/2009, Wizara iliendelea na mchakato wa mapitio ya Sera ya Taifa ya Misitu ya Mwaka 1998 ili kuendana na mabadiliko ya kiuchumi, kijamii na kimazingira duniani. Rasimu ya awali iliwasilishwa kwa wadau na kutolewa maoni. Mchakato wa mapitio ya Sera hiyo upo katika hatua za mwisho kukamilika.

Elimu kwa Umma

54. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuongeza ufahamu kwa wananchi juu ya utekelezaji wa Sera, Sheria na Kanuni za Misitu Wizara ilitumia njia mbalimbali katika kuwafikia wadau. Jumla ya vipindi 118 vya redio na 11 vya televisheni pamoja na vidokezo 15 vya redio na 27 vya televisheni vinavyohusu Misitu na Nyuki vimetangazwa. Vilevile, mabango 13,000 na vipeperushi 10,000,000 vyenye maudhui mbalimbali yanayohusu uhifadhi wa misitu na ufugaji nyuki vilichapishwa na kusambazwa. Aidha, katika kuhamasisha ufugaji wa nyuki wasiouma, Wizara ilichapisha na kusambaza kwa wadau vitabu 3,000 vya ufugaji wa nyuki wasiouma.

Ukusanyaji na Utunzaji Takwimu

55. **Mheshimiwa Spika**, Mfumo wa ukusanyaji na utunzaji takwimu uliimarishwa kwa kutoa mafunzo kwa Maafisa Misitu na Nyuki wa makao makuu na katika wilaya 67. Aidha, Wizara imesaini mkataba na Chuo Kikuu cha Dar es Salaam kwa lengo la kuboresha mfumo huu kwa kuunganisha na ule wa Taifa wa Takwimu (NBS) na wa Tathmini ya Rasilimali ya Misitu nchini (NFA).

Usimamizi wa Mashamba ya Miti

56. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha 2008/2009, mashamba 16 ya miti yanayomilikiwa na Serikali yaliendelezwa kwa kupanda jumla ya miche 6,552,396. Aidha, kiasi cha hekta 5,893 za maeneo yaliyokuwa wazi katika mashamba hayo zilipandwa, hekta 1,800 za mashamba ya miti zilipogolewa matawi na hekta 515 zilipaliliwa. Pia, katika kipindi hicho mipaka na barabara za kuzuia moto zenye urefu wa kilometa 350 zilifyekwa na barabara zenye urefu wa kilometa 125 zilitengenezwa.

Tathmini ya miti ya kupandwa katika mashamba 16 ya Serikali imekamiliwa na mipango ya usimamizi wa mashamba hayo imeandaliwa. Mipango hiyo inasubiri kujadiliwa katika vikao vya wadau ili ianze kutumika. Jumla ya mita za ujazo 14,707,661 za miti iliyokuzwa (growing stock) zilipatikana katika mashamba hayo na kati ya hizo, miti iliyoyayari kwa uvunaji ni mita za ujazo 800,000 kwa mwaka.

Ushirikishwaji wa Sekta Binafsi katika kuendeleza Misitu

57. **Mheshimiwa Spika**, Wizara katika jitihada za kushirikisha sekta binafsi kushirikiana na sekta ya umma (Public - Private Partnership) ilimpata Mtaalam Mwezesaji chini ya Programu ya Taifa ya Misitu na Ufugaji Nyuki inayopata uhisani kutoka Serikali ya Finland kuanzia Januari 2009. Kazi iliyofanyika kwa kumtumia mtaalamu huyo ni kuchagua vijiji vya majaribio (pilot) ambapo vijiji 11 vya Wilaya za Njombe, Mufindi, Kilolo na Rungwe vimefikiwa na kuwawezesha wakulima wenye shamba la miti zaidi ya ekari moja kuanza mchakato wa kuunda Umoja wa Wakulima wa Miti (Tree Growers Association) ili kuwa na sauti moja katika kupanga bei na kupata fursa za tekinolojia na ujasiriamali.

Aidha, majadiliano yamefanyika mkoani Iringa na Kilimanjaro yakihusisha wakulima wa miti, makampuni yanayopanda miti, wafanyabiashara wa mazao ya Misitu na wataalamu kujadili fursa zilizopo, changamoto na vikwazo katika kuendeleza misitu. Kulingana na ushirikishwaji huo, imebainika kuwa kampuni binafsi zinahudumia takriban hekta 32,000 za miti ya kupandwa na wananchi wana mashamba yanayofikia hekta 120,000 katika Mikoa ya Iringa, Mbeya, Tanga, Kagera, Manyara, Arusha na Kilimanjaro. Nachukua fursa hii kuwashukuru wananchi kwa jitihada walizoonyesha za kupanda miti.

58. **Mheshimiwa Spika**, Wizara yangu kwa kushirikiana na Serikali ya Finland, Benki ya Dunia na Shirika la Kilimo na Chakula la Umoja wa Mataifa (FAO), imekamaliza maandalizi ya Mradi wa Kitaifa wa Tathmini ya Rasilimali za Misitu (NAFORMA). Mradi huu ulizinduliwa rasmi kitaifa tarehe 12 Mei, 2009 na utatekelezwa kwa kipindi cha miaka mitatu. Lengo kuu la mradi ni kubainisha rasilimali za misitu zilizopo katika misitu iliyohifadhiwa na ambayo bado haijahifadhiwa kwa mujibu wa sheria. Matokeo yake yatasaidia katika usimamizi na matumizi endelevu ya misitu.

Ulinzi wa Rasilimali za Misitu na Nyuki

59. **Mheshimiwa Spika**, Katika kulinda rasilimali za misitu na nyuki, Wizara iliendelea kuimarisha kikosi cha doria katika Kanda tano na kukijengea uwezo. Katika mwaka 2008/2009, Wizara iliongeza kanda tatu za doria ambazo ni; Kanda ya Kati (Mikoa ya Dodoma, Manyara na Singida), Kanda ya Nyanda za Juu Kusini (Mikoa ya Mbeya na Iringa) na Kanda maalum kwa ulinzi wa baharini. Hali kadhalika, imejenga ofisi za kudumu katika vituo vya ukaguzi wa mazao ya misitu vya Kamanga na Usagara mkoani Mwanza. Pia, katika kuimarisha ulinzi wa rasilimali za misitu na nyuki, Wizara iliwezesha mafunzo ya doria kwa Maafisa Misitu 58.

Uvunaji na Udhibiti wa Mazao ya Misitu

60. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2008/2009, Wizara ilifanya ukaguzi wa viwanda vyote nchini vinavyojihusisha na uchakataji wa mazao ya misitu. Ukaguzi huo ulilenga kupunguza uharibifu wa miti kutokana na viwanda vingi kutokidhi viwango vinavyotakiwa na kutumia teknolojia ya zamani ya uvunaji wa miti pamoja na uchakataji. Matokeo yalionyesha kuwa asilimia 43 ya viwanda 512 vilivyofanyiwa ukaguzi havikuwa na sifa ya kupewa usajili wa kufanya biashara ya mazao ya misitu. Wamiliki walielimishwa kuhusu kuboresha viwanda vyao na taratibu za kupata usajili.

Kupandisha Hadhi ya Misitu ya Hifadhi

61. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imepandisha hadhi ya Misitu ya Hifadhi ya Uluguru Kaskazini, Kusini na Bunduki yenye jumla ya hekta 24,000 kuwa Hifadhi ya Mazingira Asilia (Nature Reserve) ya Uluguru Morogoro. Mchakato wa kuifanya Misitu ya hifadhi za Rungwe na Livingstone kuwa Hifadhi ya Mazingira Asilia ya Rungwe yenye ukubwa wa hekta 13,652.1 unaendelea. Juhudi hizi zitapanua maeneo ya utalii ikolojia.

Kuendeleza Ufugaji Nyuki

62. **Mheshimiwa Spika**, Kwa kuzingatia umuhimu wa kukidhi viwango vya ubora wa asali vinavyokubalika, Wizara yangu inatekeleza mpango wa kudhibiti mabaki ya kemikali katika asali (Chemical Residue Monitoring Plan). Mwaka 2008/2009, Wizara ilikusanya sampuli 41 za asali katika Wilaya 13 za Mpanda, Chunya, Sikonge,

Njombe, Mafinga, Kibondo, Rufiji, Kondoa, Kahama, Uyui, Bukombe, Urambo na Chamwino na kuzifanyia uchambuzi. Matokeo ya uchambuzi huo yameonyesha kuwa hakuna uwepo wa viuavijasumu (antibiotics) na viuatilifu (pesticides).

63. **Mheshimiwa Spika**, Wizara inatekeleza mpango wa uendelezaji na uboreshaji wa shughuli za ufugaji nyuki katika wilaya 30, kwa lengo la kuwasaidia wafugaji nyuki waweze kufuga nyuki kitaalam ili kupata mazao mengi na yenye ubora unaokubalika katika soko. Jumla ya mizinga ya kisasa 280 na seti 100 ya zana za ufugaji nyuki zilisambazwa katika vikundi vya ufugaji nyuki 36 kwa ajili ya mafunzo. Katika kipindi cha mwaka 2008/2009, mauzo ya mazao ya nyuki nje ya nchi yalifikia kiasi cha tani 502.336 za nta zenye thamani ya Shilingi bilioni 2.9 na tani 430 za asali zenye thamani ya Shilingi milioni 605.62.

64. **Mheshimiwa Spika**, Wizara inatekeleza mradi wa uboreshaji, uchakataji, ufungashaji na utafutaji masoko ya asali na nta katika Wilaya za Rufiji, Kibondo na Kigoma Vijijini. Katika mwaka 2008/2009, jumla ya vikundi 104 vilipata mafunzo ya uongozi na utawala pamoja na uandaaji wa Katiba na Sheria ndogondogo katika vikundi vyao. Aidha, wafugaji nyuki 900 katika Wilaya za Rufiji, Kibondo na Kigoma Vijijini walipata mafunzo juu ya njia bora za uvunaji wa mazao ya nyuki.

65. **Mheshimiwa Spika**, Mashamba ya ufugaji nyuki ya mfano yenye jumla ya makundi 1,015 katika Wilaya za Handeni, Kondoa, Manyoni na Kibondo yameendelea kutunzwa. Aidha, hifadhi nne za nyuki zenye ukubwa wa jumla ya hekta 4,916 zimeanzishwa katika Wilaya za Manyoni (hekta 800) na Handeni (hekta 4,116) pamoja na kukamilisha mpango wa usimamizi wa hifadhi ya nyuki ya Aghondi wilayani Manyoni yenye ukubwa wa hekta 1,916.20

Usimamizi Shirikishi wa Misitu

66. **Mheshimiwa Spika**, Usimamizi Shirikishi wa Misitu ni nguzo ya utekelezaji wa Sera na Sheria ya Misitu hapa nchini kwa ushirikiano baina ya Serikali na Taasisi zisizo za Kiserikali. Utaratibu huu unatekelezwa katika Misitu ya Hifadhi ya Serikali kuu, Serikali za Mitaa na Misitu ya Hifadhi ya Jamii. Kwa hivi sasa, utaratibu huu upo katika Wilaya 61 kwa ufadhili kutoka Benki ya Dunia na Serikali za Finland na Denmark.

Jumla ya hekta 4,122,500 za misitu hapa nchini ziko chini ya usimamizi shirikishi wa misitu unaohusisha jumla ya vijiji 2,328. Usimamizi huu umegawanyika kama ifuatavyo:- Misitu ya hifadhi ya Jamii katika vijiji 1,457 vyenye misitu yenye eneo la hekta 2,345,500 na Usimamizi wa pamoja katika misitu 171 ya Serikali Kuu na misitu 75 ya Serikali za Mitaa, yenye eneo la hekta 1,777,000 ikihusisha jumla ya vijiji 863.

Kukabiliana na Mabadiliko ya Hali ya Hewa

67. **Mheshimiwa Spika**, Tanzania imejiunga na Mpango wa Kupunguza Uzalishaji wa Kaboni kutokana na upoteaji na uharibifu wa Misitu (Reduced Emission from Forest Deforestation and Degradation) – REDD, ambao una lengo la kupunguza wingi wa hewa ya ukaa (Carbon dioxide) katika anga. Chini ya Mpango huu nchi zinazochangia katika kupunguza hewa ya ukaa na hewa nyingine zitokanazo na upoteaji na uharibifu wa misitu zitanufaika na jitihada za kutunza misitu pamoja na miradi ya kitafiti ambayo inalenga kuzalisha nishati ambayo inapunguza matumizi ya nishati- timbao (woodfuel).

Mpango huu unahusisha upandaji miti kwa kutumia wadau wengi wenye vipato mbalimbali, hivyo unafaa kutekelezwa katika dhana ya MKUKUTA. Kwa sasa

unatarajiwa kujaribiwa katika nchi za Tanzania, Malawi na Indonesia kwa ufadhili wa Serikali ya Norway.

Maduhuli

68. **Mheshimiwa Spika**, Hadi kufikia Mwezi Mei 2009, Sekta ndogo ya Misitu na Nyuki ilikusanya kiasi cha Shilingi bilioni 14.6 ambayo ni asilimia 62 ya lengo la mwaka la kukusanya Shilingi bilioni 23.7. Maduhuli yameshuka kwa kuwa asilimia 43 ya viwanda vilivyowasilisha maombi ya kupatiwa leseni havikuwa na sifa ya usajili. Aidha, mfumo wa VAT kwenye miti iliyoangushwa kabla haijachakatwa umesababisha ongezeko la bei ya magogo na mbao. Hali hii imewafanya wafanyabiashara wengi kwenda nchi jirani kununua magogo na mbao kwa bei nafuu zaidi.

Vyuo vya Misitu na Nyuki

69. **Mheshimiwa Spika**, Wizara yangu iliendelea kuboresha mafunzo ya taaluma ya misitu na nyuki na katika mwaka 2008/2009 mitaala ya Astashahada na Stashahada ya Misitu na Ufugaji Nyuki ilipitiwa na kuanza kutumika. Madhumuni yalikuwa ni kutenganisha kozi ya Misitu na ile ya Ufugaji Nyuki hivyo kuwa na mitaala miwili tofauti. Katika Mwaka 2008/2009, Chuo cha Misitu cha Olmotonyi kilidahili wanafunzi wa Stashahada ya Misitu 84 na Ufugaji Nyuki tisa. Aidha, Chuo kilidahili wanafunzi 92 katika Astashahada ya Misitu na tisa Astashahada ya Ufugaji Nyuki. Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki Tabora kinaendelea kufanyiwa ukarabati ili mwaka 2010/2011 kianze kutoa mafunzo ya Stashahada na Astashahada ya ufugaji nyuki.

Taasisi ya Utafiti wa Misitu

70. **Mheshimiwa Spika**, Taasisi ya Utafiti wa Misitu inaendelea na jukumu la utafiti katika vituo vya Dodoma, Kibaha, Lushoto, Malya, Moshi, Mufindi, na Tabora. Pamoja na kufanya tafiti za kutambua aina, maeneo na matumizi ya miti, vituo hivi pia vinahusika kusambaza teknolojia mbalimbali.

Tafiti zilizoendelea kufanyika mwaka 2008/2009 ni pamoja na teknolojia bora za kuzalisha mkaa huko Mkundi katika Wilaya ya Morogoro Vijijini; Mabadiliko ya tabia za udongo uliopandwa miti ya mikaratusi; Majaribio ya mimea mbalimbali katika kilimo misitu; Matumizi ya Elimu ya Jadi katika tathmini ya bioanuai katika maeneo ya Lushoto na Kuangalia mtazamo wa jinsia katika uhifadhi kwenye Misitu ya Hifadhi ya Duru- Haitemba ulioko Babati mkoani Manyara.

WAKALA WA MBEGU

71. **Mheshimiwa Spika**, Wakala wa mbegu za miti uliendelea kuzalisha na kuuza mbegu na miche bora ya miti. Hadi kufikia mwezi Mei, 2009 kiasi cha mbegu za miti zilizouzwa ndani na nje ya nchi ni kilo 8,682 zenye thamani ya Shilingi 120,509,021. Kati ya hizo, takriban Shilingi 31,731,300 zilipatikana kwa kuuza mbegu katika nchi za Afrika Kusini, Msumbiji, Guatemala, na Marekani. Vile vile, Wakala ulinunua mbegu zenye thamani ya dola 28,150 kutoka nchi za Zimbabwe na Guatemala. Malengo ya Wakala hadi Juni 2009 yalikuwa ni kuuza kilo 11,500 zenye thamani ya Shilingi 167,115,537.

Aina za mbegu za miti zilizouzwa ni 70 na kati ya hizo, aina za miti ya asili ni 23 ambayo ni sawa na asilimia 33 na iliyosalia ni mbegu za miti ya kigeni. Mbegu zinazoongoza kwa kupendwa katika soko ni Msindano, Mkangazi, Mtiki, Mwerezi, Mgilirisidia, Mgrevilea, na Mchongoma.

Kwa upande wa miche, hadi kufikia Aprili 2009, Wakala iliuzwa miche 192,462 yenye thamani ya Shilingi 35,900,660. Miche iliyouzwa zaidi ni mitiki, miembe, michungwa, mikangazi na mikaratusi.

SEKTA NDOGO YA UTALII

72. **Mheshimiwa Spika**, Sekta ndogo ya Utalii inajumuisha Idara ya Utalii, Bodi ya Utalii na Wakala wa Chuo cha Taifa cha Utalii. Mchango wa Sekta ya Utalii kwenye pato la Taifa umekuwa ukiongezeka kila mwaka ambapo Mwaka 2007 ulifikia zaidi ya asilimia 17.5. Aidha, sekta hii huchangia asilimia 25 ya mapato ya fedha za kigeni.

Sheria na Kanuni za Utalii

73. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kutekeleza jukumu la kukuza na kusimamia sekta ya Utalii kupitia Sera, Kanuni, Miongozo na Sheria zilizopo. Katika kipindi cha 2008/2009, Wizara ilisambaza jumla ya nakala 500 za Sheria mpya ya Utalii kwa wadau mbalimbali. Wizara imekamilisha Kanuni za Sheria ya Utalii ambazo zimeanza kutumika tarehe 01 Julai, 2009.

Upangaji Hoteli katika Daraja

74. **Mheshimiwa Spika**, Kwa kuzingatia umuhimu wa kuinua viwango vya huduma za hoteli nchini, katika kipindi cha mwaka 2008/09, Wizara imehakiki hoteli katika Mikoa ya Dar es Salaam, Mbeya na Pwani ambapo hoteli 328 zilihusishwa. Aidha, zoezi rasmi la kupanga hoteli katika daraja lilifanyika katika Mikoa ya Dar es Salaam na Pwani ambapo hoteli 203 zilihusishwa. Matokeo ya zoezi hili yatatolewa mwanzoni mwa mwezi Agosti 2009 na Kamati ya Wataalamu itakayoundwa kwa mujibu wa Kifungu Na. 4(a) cha Sheria ya Utalii ya 2008.

Ushirikishaji Jamii na Uwekezaji katika Utalii

75. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kupitia Mradi wa “*Marine and Coastal Environment Management Programme* (MACEMP)” katika mwaka 2008/2009, iliahidi kutoa mafunzo kwa vikundi vinne wilayani Mafia na kuendesha warsha za uhamasishaji katika Wilaya za Pangani na Bagamoyo. Kama nilivyoahidi mwaka jana, mafunzo ya ujasiriamali katika Wilaya ya Mafia yalitolewa kwa vikundi vinne. Aidha, maeneo ya uwekezaji yaliainishwa katika Wilaya za Pangani na Bagamoyo na pia vikundi vitakavyopewa mafunzo ya ujasiriamali katika wilaya hizi kwa mwaka 2009/2010 vimeainishwa.

76. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha mwaka 2008/2009, maeneo ya fukwe yalibainishwa kwa ajili ya uwekezaji katika Mikoa ya Tanga (Wilaya za Pangani, Tanga, Mkinga na Muheza), Lindi (Wilaya za Lindi Mjini, Lindi Vijijini na Kilwa) na Mtwara (Wilaya za Mtwara mjini na vijijini). Fukwe hizi zinafaa kuendelezwa kwa shughuli za ujenzi wa hoteli, utalii ikolojia kama vile kutumia mitumbwi “canoeing”, kutembea kwa miguu (*walking safaris*), michezo ya kwenye maji (*water sports*) na utalii wa kiutamaduni. Mchakato wa kuweka picha za maeneo haya kwenye ‘CD’ umeanza ili ziweze kutumiwa na Halmashauri husika katika kutangaza maeneo hayo kwa uwekezaji wa kitalii. Taarifa za maeneo haya zinaandaliwa na zitasambazwa kwa wahusika kwa utekelezaji.

Mradi wa Kupunguza Umaskini kupitia Utalii

77. **Mheshimiwa Spika**, Eneo la Pangani lina umuhimu wa pekee katika historia kwa kuwa na vivutio vingi vya kitalii. Eneo hili lilibainishwa katika Mradi wa

Sustainable Tourism for Eradicating Poverty (STEP). Katika hotuba ya bajeti ya mwaka 2008/2009, niliahidi kuwa ujenzi wa jengo la kituo cha kutoa taarifa za Utalii cha Pangani utakamilika na mafunzo yatatolewa kwa wananchi wanaozunguka eneo la mradi. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Jengo limekamilika na kufunguliwa rasmi tarehe 12 Oktoba, 2008. Watalii wanaotembelea Pangani wanapata huduma kupitia kituo hicho.

78. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuhakikisha kuwa wananchi wananufaika kupitia utalii, mafunzo yamefanyika kwa waongoza watalii 55 wilayani Pangani katika maeneo ya Ushongo, Mkwaja na Saadani.

Vile vile, kupitia mradi wa utalii wa kiutamaduni wa Pangani na Saadani, jumla ya vikundi 22 vya ujasiriamali vimepatiwa mikopo yenye masharti nafuu ili viweze kuzalisha zaidi kwa ajili ya soko la utalii na jamii inayowazunguka. Kila kikundi kilipatiwa mikopo wa kati ya shilingi 300,000 na 600,000 kulingana na michanganuo ya miradi iliyoombewa mikopo.

Utalii wa Kiutamaduni

79. **Mheshimiwa Spika**, Kama nilivyoahidi Bunge lako Tukufu mwaka jana, zoezi la kuainisha miradi ya biashara ya utalii wa kiutamaduni katika Kanda za Kusini na Pwani, limefanyika kwa kuanzia na Mkoa wa Lindi. Zoezi hili litaendelea katika Mikoa ya Ruvuma, Mtwara na Iringa.

Aidha, Wizara kupitia Mradi wa kuboresha Utalii wa kiutamaduni imeendesha zoezi la kutambua mahitaji ya mafunzo katika nyanja ya utalii wa kiutamaduni katika Kanda ya Ziwa. Baada ya utambuzi mafunzo ya ujasiriamali yalifanyika Bujora Mwanza, kwa kuhusisha vikundi 25 na warsha ya mafunzo ilifanyika Butiama mkoani Mara kwa kuhusisha kikundi kimoja. Lengo la mafunzo hayo ni kuwajengea uwezo wa kuanzisha miradi ya utalii wa kiutamaduni. Mkoa wa Mara upo katika hatua za awali za kuanzisha miradi miwili ya utalii wa kiutamaduni.

Ukusanyaji Takwimu za Utalii

80. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imetia saina makubaliano ya hiari ya utekelezaji wa mfumo wa kupima ukuaji wa sekta na mchango wake katika pato la taifa. Utiaji saina ulifanyika mwezi Agosti 2008, ambapo makubaliano yalilenga kuchangia gharama za ukusanyaji wa takwimu. Makubaliano hayo yalitiwa saina baina ya Wizara, Benki Kuu, Idara ya Uhamiaji, Wakala wa Ukusanyaji Takwimu, Kamisheni ya Utalii ya Zanzibar, "Tanzania Confederation of Tourism" na "Zanzibar Association for Tourism Investors".

Takwimu za watalii wanaoingia nchini zinaendelea kukusanywa kwa njia ya elektroniki kupitia Viwanja vya Ndege vya J. K. Nyerere, Zanzibar na Kilimanjaro pamoja na Kituo cha Namanga.

Mafunzo ya Utalii

81. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha mwaka 2008/2009, Mradi wa mafunzo ya kuboresha huduma za utalii uliendelea kutoa mafunzo ya ualimu. Jumla ya wakufunzi 44 wa vyuo vilivyosajiliwa na Baraza la Taifa la Usajili wa Vyuo vya Elimu na Ufundi - NACTE na Mamlaka ya Mafunzo ya Ufundi Stadi-VETA walipatiwa mafunzo. Vyuo vilivyonufaika na mafunzo hayo ni pamoja na Chuo cha Taifa cha Utalii (Dar es Salaam na Tawi la Arusha), Njuweni (Pwani), Masoka (Kilimanjaro), Chuo cha Hoteli cha Zanzibar, Victoria (Mwanza), Chuo cha Waongoza Watalii - PROTS (Arusha) na VETA tawi la Mikumi, Morogoro. Aidha, zaidi ya watoa huduma

za utalii 60 katika Mkoa wa Iringa walipatiwa mafunzo hayo katika kipindi cha mwezi Mei hadi Juni 2009.

Hali kadhalika, mpango wa mafunzo kazini ulianza kutekelezwa katika fani za malazi na chakula. Hadi kufikia Desemba 2008, idadi ya washiriki 217 kutoka Mikoa ya Dar es Salaam, Arusha, Kilwa, Kilimanjaro, Mwanza, na Zanzibar walipatiwa mafunzo hayo. Pia, washiriki 100 katika Mikoa ya Iringa, Mwanza na Musoma wamepatiwa mafunzo katika kipindi cha Mei na Juni 2009.

82. **Mtikisiko wa Uchumi**

Mheshimiwa Spika, Mtikisiko wa Uchumi Duniani umesababisha kushuka kwa maduhuli ya Wizara. Kwa kutambua hilo, Wizara ilichukua hatua mbalimbali ikiwemo kushauriana na wakala wanaotoa huduma kwa watalii (wenye hoteli, loji na wasafirishaji watalii). Lengo ni kuboresha huduma zao na pia kutoa nafuu ya gharama za usafiri na hoteli ili kuwavutia watalii wazidi kutembelea vivutio vyetu. Vile vile, Wizara iliendelea kushiriki kwenye maonyesho mbalimbali ya utalii yaliyofanyika ndani na nje.

Wizara pia imefanya upembuzi yakinifu kwa kushirikiana na Shirika la “International Year of Planet Earth’ la Marekani kuona uwezekano wa kutangaza moja kwa moja kwa kutumia tovuti na televisheni uhamaji wa Nyumbu katika Hifadhi ya Taifa ya Serengeti. Upembuzi umeonyesha kuwa Tanzania itanufaika kutokana na jitihada hizo hususan kwa kutumia tovuti. Walengwa wakubwa wa mpango huu ni watalii vijana na wenye umri wa kati ambao hutumia zaidi mtandao katika kutafuta taarifa mbalimbali ikiwamo na vivutio vya utalii. Wizara itaendelea kushirikiana na wadau kutekeleza kazi hii.

Maduhuli

83. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka wa fedha wa 2008/09, Wizara ililenga kukusanya jumla ya Shilingi bilioni 1.7 kutokana na leseni mbalimbali za Wakala wa Utalii nchini. Hadi kufikia Mei, 2009 jumla ya Shilingi bilioni 1.8 zilikuwa zimekusanywa na hivyo kuvuka lengo kwa asilimia sita. Kiwango hiki kimefikwa kutokana na ukaguzi wa mara kwa mara uliofanywa kwa kampuni 468 za wakala wa utalii nchini.

Wakala wa Chuo cha Taifa cha Utalii

84. **Mheshimiwa Spika**, Wakala wa Chuo cha Taifa cha Utalii unasimamia kampasi mbili, moja ikiwa Dar es Salaam na ya pili Arusha. Aidha, Wakala utakuwa na kampasi ya tatu inayojengwa Dar es Salaam ambayo inatarajiwa kukamilika Desemba 2009. Katika kuboresha huduma zinazotolewa kwenye Sekta ya Utalii, Wakala ulipeleka wakufunzi 11 nchini Ufaransa mwezi Machi hadi Mei 2009 kwa mafunzo ya muda mfupi ya kuongeza ujuzi katika ufundishaji. Aidha, ili kuleta ufanisi Wakala umepata wataalamu wawili kutoka nje ya nchi kusaidia kutoa ushauri na kujenga uwezo wa watumishi wa ndani.

85. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha mwaka 2008/2009; Wakala ulidahili jumla ya wanachuo 148 wa kozi ndefu na 121 wa kozi fupi katika fani mbalimbali za hoteli na utalii. Aidha, Chuo kimeanzisha mafunzo ya Stashahada katika fani ya ukarimu ili kukidhi mahitaji ya wadau wa sekta ya utalii.

BODI YA UTALII

86. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2008/2009, Bodi iliendelea na jukumu la kutangaza vivutio vya utalii ndani na nje ya nchi kwa kushirikiana na wadau

mbalimbali. Ili kuhakikisha kuwa idadi ya watalii wanaotembelea vivutio vya utalii nchini inaongezeka, Wizara imeandaa waraka wa utangazaji utalii. Lengo la waraka ni kutafuta vyanzo vya fedha vya kugharimia utangazaji utalii kwa kipindi cha miaka mitano ijayo (2009/10 – 2013/2014).

87. **Mheshimiwa Spika**, Katika juhudi za kutangaza utalii, Bodi ilishiriki maonesho ya Saba Saba, Nane Nane na “Karibu Travel” yaliyofanyika nchini na maonesho 12 nje ya nchi.

Vilevile, Bodi ilitoa machapisho mbalimbali kama ifuatavyo:- Ramani ya Tanzania inayoonyesha Hifadhi za Taifa, barabara na miji; vijarida 2,500 vinavyoelezea Hifadhi ya Taifa Serengeti; nakala 12,000 za gazeti la “Tantravel”; nakala 15,000 za jarida la “Selling Tanzania” pamoja na nakala 1,000 za kijarida kinachotoa taarifa za utalii wa Kiutamaduni. Aidha, Bodi ilitengeneza ‘CD-ROM’ nakala 15,000 kwa ushirikiano na wadau.

Majarida mengine yaliyochapishwa kwa ushirikiano na wadau ni “Conference Directory” nakala 5,000, “Tanzania Tourism and Travel Directory” nakala 5,000 na “Accommodation Directory” nakala 2,000.

Vile vile, DVD aina tano na CD 600 zinazoonyesha vivutio vya utalii na majukumu ya Bodi ya Utalii zimetengenezwa na kusambazwa nchi mbalimbali kupitia balozi zetu. Pia, Press Kits DVDs 1,000 ambazo zinaonyesha vivutio vilivyoko Tanzania na matukio mbalimbali yaliyotokea kwa baadhi ya wataanzania, zimetengenezwa.

SEKTA NDOGO YA MAMBO YA KALE

88. **Mheshimiwa Spika**, Sekta ndogo ya Mambo ya Kale inahusisha Idara ya Mambo ya Kale na Shirika la Makumbusho ya Taifa. Jukumu kubwa la Sekta hii ni kuhifadhi, kulinda na kuendeleza Urithi wa Utamaduni wa Taifa la Tanzania.

Sera na Sheria

89. **Mheshimiwa Spika**, Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Wizara imechapisha jumla ya nakala 1,000 za Sera ya Malikale na kuzisambaza kwa wadau mbalimbali. Aidha, mchakato wa kurekebisha Sheria Na. 10 ya Mambo ya Kale ya mwaka 1964 na marekebisho yake Na. 22 ya mwaka 1979 umeanza kwa kubaini upungufu uliomo katika sheria hiyo.

Uendelezaji Rasilimali za Malikale

90. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2008/2009, Wizara ilikamilisha ujenzi wa kituo cha taarifa cha kumbukizi ya Dkt. David Livingstone katika Kituo cha Mambo ya Kale cha Ujiji, mkoani Kigoma.

91. **Mheshimiwa Spika**, Katika hatua za kuiweka Njia ya Kati ya Biashara ya Utumwa na Vipusa katika Orodha ya Urithi wa Dunia, Kabrasha limekamiliwa na kuwasilishwa UNESCO mwezi Januari, 2009. Tayari maelekezo ya kuendelea kuboresha kabrasha husika yamepokelewa na yanafanyiwa kazi. Zaidi ya wadau 400 wameshirikishwa katika mchakato wa maandalizi ya kabrasha hilo lenye kujumuisha wilaya 14 zilizopo katika Njia ya Kati ya Biashara ya Utumwa na Vipusa. Vile vile, Wizara ilikamilisha Mipango ya Usimamizi ya maeneo sita ya biashara ya utumwa ambayo ni Bagamoyo, Mamboya, Kilimatinde, Mpwapwa, Ulyankulu na Ujiji. Aidha, Wizara imekamiliwa na kuwasilisha kabrasha la kuliweka eneo la Olduvai na Laetoli kwenye Orodha ya Urithi wa Dunia wa kiutamaduni. Kama ombi hilo

litakubaliwa, Hifadhi ya Ngorongoro itakuwa eneo la Urithi wa Dunia lenye sifa mbili mchanganyiko.

92. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuimarisha miundo mbinu kwenye vituo vya Mambo ya Kale, Wizara imeboresha barabara yenye urefu wa kilomita tano kutoka Kibaoni kwenda Olduvai ikiwa ni pamoja na kukarabati nyumba 10 za watumishi. Pia, katika kuboresha kituo cha Mapango ya Amboni, mkataba wa kuweka umeme katika mapango hayo umekamilika.

Hali kadhalika, katika kuwapatia uzoefu wa uhifadhi shirikishi wa malikale, wananchi 10 wa eneo la Kunduchi wamepatiwa ziara ya kimafunzo katika maeneo ya Kilwa Kisiwani, Bagamoyo na Zanzibar.

93. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2008/2009, Wizara ilikamilisha kazi ya kuandaa na kuchapisha mpango wa uhifadhi wa magofu ya Kaole. Utekelezaji wake unaendelea kwa kushirikiana na ubalozi wa Marekani. Aidha, Wizara imesaini mkataba na 'World Monument Fund' ya Marekani kwa ajili ya kupatiwa uhisani wa kukarabati na kudhibiti mmomonyoko wa ardhi katika gofu la zamani la gereza la Kilwa Kisiwani.

94. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imempata mtalaam mshauri ambaye ataandaa mpango mahsusi wa mchakato wa kufukua nyayo za zamadamu zilizopo katika eneo la Laetoli katika Hifadhi ya Ngorongoro mkoani Arusha kwa lengo la kuzitangaza kwa ajili ya utalii. Ili kuboresha na kuliendeleza eneo hilo, kituo cha taarifa na habari kwa ajili ya mapokezi ya wageni kimejengwa na kinatumika kwa ajili ya maonesho ya uvumbuzi wa nyayo za zamadamu.

95. **Mheshimiwa Spika**, Wizara, kwa kupitia Programu ya Maeneo ya Hifadhi za Bahari na Ukanda wa Pwani (MACEMP), imefanya kazi ya uhamasishaji kuhusu umuhimu wa kutunza, kuendeleza na kutumia rasilimali za urithi wa utamaduni katika Wilaya za Rufiji, Kilwa, Mafia pamoja na Mikindani mkoani Mtwara. Wananchi wameelimishwa umuhimu wa kutumia rasilimali za utamaduni katika kuibua miradi ya kujiongezea kipato na kupunguza umaskini. Jumla ya wananchi 500 wamenufaika na mafunzo hayo.

Maadhimisho Maalum ya Kimataifa ya Malikale

96. **Mheshimiwa Spika**, Tanzania ni nchi yenye historia ya kipekee ikiwa na masalia ya Zamadamu. Katika mwaka 2008/2009, Wizara imeanza maandalizi ya maadhimisho ya miaka 50 ya ugunduzi wa fuvu la Zamadamu katika bonde la Oldupai lililoko mkoani Arusha.

Taarifa kuhusu umuhimu wa adhimisho hilo zimeshatolewa kwenye vyombo vya habari ikiwa ni pamoja na kujiandaa katika kutangaza utalii na pia kwa kuandaa mpango mkakati wa kuhifadhi, kuendeleza na kutangaza eneo la Bonde la Oldupai, kuandaa machapisho mbalimbali pamoja na kufungua tovuti kuhusu maadhimisho hayo. Adhimisho hilo, litafanyika mwezi Agosti, 2009 katika Mkoa wa Arusha.

97. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2008/2009, Wizara ilianza maandalizi ya kongamano la tano (5) la "African Diaspora" ambalo litafanyika mwezi Oktoba 2009. Kongamano hilo lilianzishwa na Serikali ya Bermuda likiwa na lengo la kuhamasisha watu wenye asili ya Afrika ambao wamejikuta wapo katika nchi za Marekani, Canada, Australia na nyinginezo ili kuyatambua maeneo ya asili ambako ni chimbuko la kizazi chao. Aidha, kongamano hili linalenga kutambua maeneo hayo Barani Afrika ili kusaidia kuyaendeleza na kuyafanya kuwa maeneo ya utalii.

Maduhuli

98. **Mheshimiwa Spika**, Mwaka 2008/2009, Wizara iliweka lengo la kukusanya Shilingi milioni 263.8 kupitia Sekta ndogo ya Mambo ya Kale. Hadi Mei 2009, jumla ya Shilingi milioni 211.5 zilikuwa zimekusanywa sawa na asilimia 80.2 ya lengo. Sababu kubwa ya kutofikia lengo la maduhuli ni kupungua kwa idadi ya watalii kutoka nje hasa katika kituo cha Bonde la Oldupai katika Hifadhi ya Ngorongoro ambacho kwa kawaida hupata wageni wengi kila mwaka.

SHIRIKA LA MAKUMBUSHO YA TAIFA

99. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2008/2009, Shirika la Makumbusho ya Taifa limeendelea kutekeleza majukumu yake ya kuhifadhi, kutafiti na kuelimisha umma kuhusu uhifadhi wa urithi wetu.

Katika jitihada za kuhakikisha kuwa wadau wanashirikishwa kutunza na kuendeleza makumbusho hapa nchini, Shirika limeanzisha Kamati za Ushauri na Marafiki wa Makumbusho. Kamati hizo zina jukumu la kusikiliza na kufahamu mahitaji ya wadau kuhusu kukusanya na kuhifadhi utamaduni wa jamii zao. Aidha, Shirika linatoa elimu kwa Umma kupitia vipindi vya redio, televisheni na machapisho mbalimbali. Ushauri wa kitaalamu ulitolewa na Wizara umewezesha kuanzishwa kwa makumbusho katika Wilaya ya Maswa na kuboresha Makumbusho ya Bujora katika Wilaya ya Nyamagana. Natoa wito kwa wilaya nyingine kujitokeza kujenga makumbusho katika wilaya zao ili kulinda na kuhifadhi urithi wa Taifa letu.

100. **Mheshimiwa Spika**, Ujenzi wa Nyumba ya Utamaduni unaofanyika Dar es Salaam kuanzia Agosti, 2007 na ambao ulitegemewa kukamilika Juni 2009 sasa utakamilika Septemba 2009. Ili kuboresha maonesho na uhifadhi wa mikusanyo; mitambo ya kupoza hewa inayotumia umeme wa jua ilifungwa katika jengo lenye maonesho ya Mila na Elimu Viumbe. Aidha, tathmini ya kurejesha mikusanyo ya Tanzania iliyoko Kenya imefanywa na kubaini mahitaji yanayotakiwa kabla ya mikusanyo hiyo kurejeshwa nchini. Bajeti yake imetengwa katika mwaka wa fedha 2009/2010.

101. **Mheshimiwa Spika**, Kijiji cha Makumbusho kimeendelea na maonesho yake ya nyumba za jadi pamoja na kuandaa matamasha mbalimbali. Tamasha la watoto wenye mahitaji maalum lilifanyika Februari 2009 na tamasha la "Ya Kale yanapokutana na Ya Sasa" limefanyika Mei, 2009.

Kama nilivyoahidi mwaka 2008/2009, tamasha la Siku za Utamaduni wa Mtanzania zilizowakilishwa na jamii za Washubi na Wahangaza kutoka Ngara limefanyika mwezi Mei, 2009. Natoa wito kwa jamii nyingine za kitanzania kujitokeza kuonesha utamaduni wao ili usajiliwe na kuhifadhiwa kama sehemu ya utamaduni wa Taifa letu.

Maduhuli

102. **Mheshimiwa Spika**, Mwaka 2008/2009, Wizara iliweka lengo la kukusanya Shilingi 139,500,104. Hadi Mei 2009, jumla ya Shilingi 134,018,350 sawa na asilimia 96 ya lengo zilikusanywa. Sababu ya kutofikia lengo la maduhuli ni kutokana na kazi za ujenzi unaoendelea katika Mradi wa Makumbusho na Nyumba ya Utamaduni, hivyo viwanja na kumbi hazikutumika.

UTAWALA NA UTUMISHI

103. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kusimamia na kuendeleza watumishi na utendaji kazi kwa misingi ya haki, uadilifu na kwa kuzingatia utawala bora.

Mwaka 2008/2009, Wizara ilipewa kibali cha kuajiri watumishi 266 wa kada mbalimbali ambapo jumla ya watumishi 249 walijajiriwa. Kati ya nafasi hizo, ajira mpya ni 197 na mbadala ni 52. Aidha, kutokana na kukosekana kwa waombaji wenye sifa stahili katika soko la ajira, nafasi 17 za ajira katika taaluma ya wanyamapori na misitu na nyuki hazikuweza kujazwa. Wizara inaendelea kuboresha vyuo vilivyopo chini yake ili viweze kutoa wahitimu wa kutosha.

104. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha 2008/2009, watumishi 326 wa kada mbalimbali walipandishwa cheo kwa kuzingatia Miundo ya Utumishi wa Umma na watumishi 91 walithibitishwa kazini.

Mafunzo kwa Watumishi

105. **Mheshimiwa Spika**, Kwa kuona umuhimu wa kuwaongezea watumishi uwezo wa kielimu na kuboresha utendaji kazi, kwa mwaka 2008/2009 Wizara iligharamia mafunzo kwa watumishi 188. Miongoni mwao, watumishi 64 walihudhuria mafunzo ya muda mfupi na watumishi 124 mafunzo ya muda mrefu. Aidha, Wizara ilitoa mafunzo elekezi kuhusu Utumishi wa Umma kwa waajiriwa wapya 238.

106. **Mheshimiwa Spika**, Katika kudumisha mahusiano mazuri na kujenga afya, watumishi wamekuwa wakishiriki michezo mbalimbali ya kiwizara na kitaifa. Mwaka 2008/2009 watumishi 60 walishiriki Mashindano ya Shirikisho la Michezo ya Wizara (SHIMIWI) Mkoani Morogoro na watumishi 54 wameshiriki kwenye mashindano ya Mei Mosi mkoani Mara.

Hali kadhalika, ili kuunga mkono jitihada za Serikali za kupambana na janga la UKIMWI, Wizara inaendelea kutoa elimu juu ya janga hilo kwa kuhamasisha watumishi kupima kwa hiari kuweza kujua afya zao. Aidha, Wizara imeendelea kuwahudumia watumishi waliopima afya zao na kugundulika kuwa wameambukizwa Virusi vya Ukimwi.

107. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka wa fedha 2008/2009, Wizara imeshirikisha watumishi kwenye masuala mbalimbali ya kuimarisha utendaji kazi. Aidha, mwezi Mei 2009 watumishi 70 walihudhuria kikao cha Baraza la Wafanyakazi Jijini Mbeya, ambapo walipata nafasi ya kujadili namna ya kuboresha utendaji kazi.

IV. CHANGAMOTO KATIKA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU MWAKA 2008/2009

108. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ilikabiliwa na changamoto mbalimbali katika utekelezaji wa majukumu yake. Changamoto hizo na mikakati iliyotumika kukabiliana nazo ni kama ifuatavyo:-

- i. Upungufu mkubwa wa watumishi, hususan, walinzi wa misitu na wahifadhi wanyamapori. Hii inajumuisha upungufu wa wataalamu hao katika ngazi ya wilaya. Wizara imekabiliana na changamoto hii kwa kuendelea kujenga uwezo wa vyuo vya Wizara ili kuongeza uwezo wa kudahili wanafunzi wengi zaidi. Aidha, Kikosi Kazi kimeundwa kuangalia upungufu katika muundo wa Idara za Wanyamapori na Misitu na Nyuki kwa dhamira ya kuuboresha. Hata hivyo, Wizara imeendelea kuajiri pamoja na kutoa mafunzo kwa watumishi walio kazini kama mkakati wa kuziba pengo linaloachwa wazi na watumishi wanaostaafu, kufariki na kuacha kazi kwa sababu mbalimbali.

- ii. Viwanda vingi vya kuchakata magogo kutoendeshwa kwa ufanisi na kusababisha upotevu wa malighafi ya mbao katika matumizi kutokana na kukosa teknolojia ya kisasa. Wizara inaendelea kuhimiza wafanyabiashara kufuata Mwongozo wa Uvunaji Endelevu na Biashara ya mazao ya Misitu wa mwaka 2006 ambao umetoa vigezo vya usajili wa viwanda vya kuchakata magogo.
- iii. Upungufu na nyumba duni za Watumishi katika vituo vya nje vya Wizara. Wizara inaendelea kujenga makazi ya Watumishi kwa kuweka msisitizo wa ujenzi nje ya hifadhi katika maeneo ya vijiji ambapo kuna huduma za jamii zenye uhakika ikiwa ni pamoja na kujenga vituo vya kazi vya muda ndani ya maeneo ya hifadhi. Maslahi ya Watumishi yataendelea kuboreshwa ikiwa ni pamoja na kuwakopesha kwa masharti nafuu vifaa kama samani, televisheni na vifaa vya usafiri kama vile pikipiki na baiskeli na kuimarisha huduma katika zahanati na kuboresha huduma za maji na umeme katika vituo.
- iv. Ukame wa vipindi virefu nchini na ongezeko la mahitaji ya ardhi kwa ajili ya kilimo, uchimbaji madini na malisho ya mifugo ni tishio kwa maeneo ya hifadhi za misitu na wanyamapori. Wizara imeendelea kutoa elimu na kuwezesha jamii kuandaa mipango ya matumizi bora ya ardhi ikiwa ni pamoja na kuhakikisha Sheria ya Usimamizi wa Mazingira inazingatiwa kwa kufanyika upembuzi yakinifu wa kimazingira (EIA) katika masuala ya utafiti, uwekezaji na uchimbaji madini.
- v. Baadhi ya maeneo yanayofaa kwa ajili ya uwekezaji kutofikika kirahisi kutokana na ubovu wa miundombinu hususan barabara. Wizara imeendelea kushirikiana na wadau kama vile Wizara ya Miundombinu, Wizara ya Fedha na Uchumi, na washirika wa maendeleo ili kuendeleza miundombinu katika maeneo ya uwekezaji.

V. MPANGO WA UTEKELEZAJI NA MALENGO KWA MWAKA 2009/2010

109. **Mheshimiwa Spika**, Naomba sasa nichukue fursa hii kuwasilisha Mpango wa Maendeleo na Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2009/2010. Mpango huu umezingatia Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi (CCM) ya mwaka 2005, MKUKUTA, Dira ya Maendeleo ya Taifa ya mwaka 2025 pamoja na maagizo mbalimbali. Mpango huo ni kama ifuatavyo:-

SEKTA NDOGO YA WANYAMAPORI

110. **Mheshimiwa Spika**, Katika kutekeleza mpango na bajeti kwa mwaka wa fedha wa 2009/2010, Sekta ndogo ya Wanyamapori itaendeleza dhamira ya uhifadhi na matumizi endelevu ya wanyamapori na mazingira yake kwa kuendesha siku za doria 65,000 ndani na nje ya Mapori ya Akiba. Vilevile, mipaka yenye urefu wa kilomita 40 itasafishwa pamoja na kukarabati barabara zenye urefu wa kilomita 400 katika Mapori ya Akiba 28. Pia, zoezi la kutathmini ubora wa vitalu vya uwindaji wa kitalii litaendelea kukamilishwa kwa kuhesabu wanyamapori nchi nzima.

111. **Mheshimiwa Spika**, Kwa kutambua umuhimu wa maisha ya binadamu na mali zao, Wizara itaendeleza ulinzi kwa kufanya siku za doria 3,000 katika wilaya 40 zenye kutolewa taarifa ya matukio ya wanyama wakali na waharibifu. Aidha, zoezi la kuwaua kunguru weusi litaendelea katika Jiji la Dar es Salaam na Miji ya Bagamoyo na Kibaha.

112. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuendelea kuboresha mazingira ya makazi kwa watumishi wanaoishi katika mazingira magumu, jumla ya nyumba mbili zitajengwa katika Mapori ya Akiba ya Maswa na Mkungunero. Maslahi ya Watumishi yataendelea kuboreshwa ikiwa ni pamoja na kuwapatia mikopo ya masharti nafuu ya kununua vifaa kama televisheni na kusomesha watoto, kuimarisha huduma katika zahanati na kuboresha huduma za maji na umeme katika vituo. Aidha, viwanja sita vya ndege vitakarabatiwa katika Mapori ya Akiba ya Selous na Rungwa.

113. **Mheshimiwa Spika**, Utakumbuka kwamba Sheria ya uhifadhi wa Wanyamapori ya mwaka 2009 imeruhusu uchimbaji wa madini ya thamani kama vile gesi, uranium na mafuta katika hifadhi za wanyamapori. Utafiti utafanywa ikiwa ni pamoja na kujifunza kutokana na uzoefu wa nchi nyingine na kanuni za uchimbaji zitaandaliwa ili shughuli za uchimbaji ziweze kufanyika kwa ufanisi.

114. **Mheshimiwa Spika**, Wizara itaendelea na jitihada za kuongeza wawekezaji katika sekta ya Wanyamapori, kwa kuandaa miongozo na kanuni pamoja na kutangaza fursa mbalimbali za uwekezaji zilizopo katika sekta ndogo ya Wanyamapori.

CHUO CHA WANYAMAPORI MWEKA

115. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha 2009/2010, Chuo kitakamilisha maandalizi ya mitaala ya Stashahada ya Utalii wa Wanyamapori na Astashahada ya Utaalamu ya Uwindaji wa Kitalii (wawindaji bingwa) na kuanzisha kozi hizo. Chuo kitaendelea pia kusomesha wakufunzi watatu kwenye ngazi ya Shahada ya uzamivu (PhD) na mkufunzi mmoja kwenye ngazi ya Shahada ya uzamili (MSc.).

TAASISI YA UTAFITI WA WANYAMAPORI

116. **Mheshimiwa Spika**, Taasisi katika mwaka 2009/2010, itaendeleza utafiti kuhusu mienendo ya mbwa mwitu, athari yao kwa jamii ya wafugaji katika Pori Tengefu la Loliondo pamoja na kutathmini uwezekano wa kuhamisha baadhi ya makundi na kuyapeleka Hifadhi ya Taifa ya Serengeti. Aidha, Mradi wa Wanyamapori Wanyonyeshao utaendelea na utalenga kubaini spishi zote za wanyama hao pamoja na kutengeneza mpango wa kuwahifadhi kitaifa (Conservation Action Plan for Mammals in Tanzania). Vilevile, Taasisi itapitia upya maeneo ya kipaumbele ya utafiti (Research Agenda) na kuendelea na tafiti ambazo hazijakamilika.

SHIRIKA LA HIFADHI ZA TAIFA TANZANIA

117. **Mheshimiwa Spika**, Shirika la Hifadhi za Taifa katika kipindi cha mwaka wa fedha 2009/2010, litaendelea kusimamia uhifadhi wa maliasili na mazingira; kuimarisha doria ili kuzuia ujangili dhidi ya wanyamapori na misitu pamoja na kuangalia mwenendo wa shughuli za utalii ndani ya hifadhi. Lengo ni kuhakikisha kuwa Hifadhi za Taifa zinabakia kuwa kivutio kikubwa cha watalii bila kuathiri mazingira.

Katika utoaji wa huduma za utalii kwenye hifadhi, Shirika litaendelea na jitihada za kuimarisha miundombinu ndani na nje ya hifadhi. Vilevile, litashiriki maonesho mbalimbali ndani na nje ya nchi kwa lengo la kujitangaza na kuvutia watalii. Aidha, chini ya Mpango wa Ujirani Mwema, Shirika litaendelea kushirikiana na wananchi walioko kwenye vijiji vinavyopakana na hifadhi kwa kuchangia shughuli za miradi mbalimbali ya maendeleo.

Katika mwaka 2009/2010, Shirika pia litafanya kazi ya kukamilisha uandaaji mipango kabambe ya kusimamia Hifadhi za Mkomazi na Saadani. Hali kadhalika, zoezi la kupitia upya mipango kabambe ya kusimamia Hifadhi za Tarangire, Manyara na Udzungwa litafanyika.

MAMLAKA YA HIFADHI YA NGORONGORO

118. **Mheshimiwa Spika**, Mamlaka kwa mwaka ujao wa fedha itaendelea kusimamia ipasavyo Hifadhi ya Ngorongoro ili iendelee kuwa na sifa za kubaki katika orodha ya maeneo ya urithi wa dunia. Kwa hiyo, Mamlaka itaimarisha doria ndani ya hifadhi kwa kufanya matengenezo ya barabara, kununua helikopta pamoja na silaha za kisasa. Aidha, Mamlaka itaendelea kuwatafutia wananchi waishio na kufanya shughuli za kilimo ndani ya hifadhi maeneo mengine ya kuishi.

119. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendeleza ujirani mwema, Mamlaka itaendelea kujenga shule ya msingi, zahanati, kituo cha polisi na barabara katika eneo la Sale na Oldonyo Sambu ambako baadhi ya wakazi wa eneo la Hifadhi ya Ngorongoro wanaotaka kuendelea na shughuli za kilimo wamehamia. Aidha, kiasi cha Shilingi 222,392,000.00 kimetengwa kwa ajili ya miradi ya ujirani mwema.

Katika jitihada za kuimarisha utalii, Mamlaka itajenga kituo cha makumbusho. Vilevile, itaweka mfumo wa "smart card" ili kuboresha na kudhibiti ukusanyaji mapato.

SEKTA NDOGO YA MISITU NA NYUKI

120. **Mheshimiwa Spika**, Katika kutekeleza mpango kazi wa mwaka 2009/2010, Sekta ndogo ya Misitu na Nyuki itaweka mkazo katika kutekeleza kampeni dhidi ya uhomaji moto misitu na kuondoa wavamizi katika hifadhi za misitu. Aidha, kazi ya kupitia mipaka na kuboresha ramani za Misitu ya Hifadhi itatekelezwa pamoja na kuongeza idadi ya Hifadhi za Mazingira Asilia.

121. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2009/2010, miche 8,270,000 itaoteshwa katika mashamba 16 ya Serikali. Aidha, hekta 4,888 zitalimwa na kupandwa, hekta 13,822 zitapaliliwa, hekta 4,588 zitapogolewa na njia zenye urefu wa kilomita 1,884 zitafyekwa kwa ajili ya kuzuia moto. Aidha, zoezi la kuhamasisha wananchi kupanda miti litaendelea. Katika kipindi hicho, kilomita 1,000 za mipaka ya mashamba ya miti na hifadhi za misitu zitafanyiwa sorovea na ramani za misitu minne zitafanyiwa mapitio na kuboreshwa. Vilevile, barabara zenye urefu wa kilomita 500 katika mashamba manne ya miti na nyumba 50 katika mashamba 12 ya miti, zitakarabatiwa.

Katika mwaka 2009/2010, zoezi la kuhamasisha upandaji miti wa kibiashara litaendelea kwa njia ya ushirikishwaji wa sekta binafsi na sekta ya umma. Lengo ni kuainisha fursa zilizopo, changamoto na njia za kutatua ili kufanikisha upandaji miti unaozingatia viwango na kuwezesha upatikanaji malighafi kwa ajili ya viwanda vya misitu na kuongeza kipato kwa wananchi na makampuni yatakayoanzisha mashamba ya miti.

122. **Mheshimiwa Spika**, Wizara katika kutimiza jukumu lake la kuhifadhi misitu na mazingira yake hususan vyanzo vya maji, itafanya siku za doria 2,500 katika Misitu ya Hifadhi na kuondoa wavamizi katika hifadhi za mikoa 10 na maeneo matatu ya mikoko. Aidha, mchakato wa kupandisha hadhi Misitu ya Chome wilayani Same, Shume – Magamba wilayani Lushoto na Udzungwa Scarp katika wilaya za Morogoro na Kilolo kuwa hifadhi za mazingira asilia, utaendelea.

123. **Mheshimiwa Spika**, Wizara itafanya siku za doria 28,000 kwa lengo la kudhibiti wafanya biashara wa mazao ya misitu wasio waaminifu. Aidha, vizuizi vipya 20 vitaanzishwa na Kamati 80 za Uvunaji za Wilaya zitawezeshwa kusimamia uvunaji endelevu.

124. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuhamasisha wananchi juu ya madhara yaletwayo na uchomaji moto misitu, Wizara itaanzisha kampeni kamambe kwa njia ya redio, semina na vipeperushi. Wizara itachapisha majarida 4,000 na kurusha hewani vipindi 75 vya redio na programu 100 za televisheni. Aidha, Watumishi 30 watawezesha kukusanya taarifa mbalimbali zinazohusu shughuli za Misitu na Nyuki kwa ajili ya redio na televisheni. Mradi wa mazingira (EMA) utawezesha uandaaji na uchapishwaji wa nakala 5,000 za vipeperushi vya Sera ya Misitu na Nyuki. Vilevile, Mkakati wa Kuendeleza Usimamizi Shirikishi wa Misitu nchini, utapanuliwa kwa kuongeza wilaya 15 na kufikia wilaya 94, hivyo kufanya nchi nzima kuwa chini ya utaratibu huo.

125. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuimarisha shughuli za ufugaji nyuki nchini, Wizara itaimarisha vituo vinne vya maonesho ya ufugaji nyuki katika Wilaya za Handeni, Manyoni, Kondo na Kibondo. Lengo ni kuviwezesha kuhudumia na kutunza makundi ya nyuki 2,000 kwa ajili ya mafunzo kwa wafugaji nyuki. Aidha, Chuo cha Ufugaji Nyuki - Tabora kitaendelea kufanyiwa upanuzi na kukarabatiwa kwa lengo la kuongeza idadi ya wataalamu katika sekta hiyo.

126. **Mheshimiwa Spika**, Wizara katika kuhakiki ubora wa mazao ya nyuki, itaendelea na kazi ya kudhibiti mfumo wa mabaki ya kemikali katika asali kwa kuongeza idadi ya sampuli zitakazofanyiwa uchunguzi kutoka 41 hadi 70 kutoka katika wilaya 13 hadi 30. Aidha, wadau 100 watapatiwa mafunzo juu ya njia bora za uvunaji, uchakataji na uhifadhi wa mazao ya nyuki. Mpango wa uendelezaji na uboreshaji wa shughuli za ufugaji nyuki katika wilaya 30 hapa nchini utatoa mafunzo na vifaa katika wilaya 15 zilizobaki.

Vyuo vya Taaluma ya Misitu na Ufugaji Nyuki

127. **Mheshimiwa Spika**, Mwaka 2009/2010, Chuo cha Misitu Olmotonyi kinatarajia kudahili wanafunzi 215 katika taaluma ya Misitu, ambapo 82 ni wa Astashahada na 98 ni wa Stashahada. Aidha, wanafunzi 35 watadahiliwa kwenye taaluma ya Ufugaji Nyuki, ambapo 20 ni wa Astashahada na 15 ni wa Stashahada. Vilevile, Chuo cha Viwanda vya Misitu FITI – Moshi kinatarajia kudahili wanafunzi 40.

Wizara inaendelea na ukarabati wa Chuo cha Ufugaji Nyuki na tayari imeshafanya ukarabati wa mabweni mawili, madarasa mawili na kuvuta maji kutoka bomba kuu hadi Chuoni. Kwa sasa Wizara inaendelea na ujenzi wa jiko pamoja na bwalo la chakula.

TAASISI YA UTAFITI WA MISITU

128. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2009/2010 Taasisi ya Utafiti wa Misitu itaendelea na utafiti wa nishati itokanayo na mkaa. Nia ya utafiti huo ni kulinganisha gharama halisi za nishati mbadala na zile za mkaa. Aidha, Taasisi itaendelea na utafiti wa kilimo-misitu katika maeneo yenye ikolojia tofauti, utafiti wa biotekinolojia ya miti na kutathimini uhalisia wa mimea na bioanuwai (enthnobotanical and biodiversity inventory) katika maeneo yatakayochaguliwa na kutunza kumbukumbu

katika kituo cha Lushoto. Kazi nyingine zitakazofanyika ni pamoja na kufuatilia, kuendeleza tafiti kwa kushirikiana na wadau.

SEKTA NDOGO YA UTALII

129. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha mwaka wa fedha 2009/2010, Wizara itahamasisha matumizi ya Sheria Mpya ya Utalii. Katika kipindi hicho, Wizara imepanga kuhakiki hoteli za Mikoa ya Ruvuma, Mtwara na Lindi. Aidha, Wizara itapanga hoteli katika daraja kwa Mikoa ya Manyara na Arusha.

130. **Mheshimiwa Spika**, Kwa vile ufadhili wa mafunzo ya Utalii unatarajiwa kuisha Desemba 2009, Wizara itaendelea kuhakikisha mafunzo ya utalii yanakuwa endelevu kwa kuyagharamia. Katika kipindi cha mwaka 2009/2010, mafunzo yatatolewa katika Mikoa ya Dodoma, Mbeya na Mara.

Mafunzo ya ujasiriamali na utalii yanayolenga kuhusisha vikundi vidogo vidogo ili kuviwezesha kufanya shughuli za ujasiriamali, yatatolewa wilayani Pangani kupitia mradi wa MACEMP. Vilevile, semina ya uhamasishaji wa mafunzo ya ujasiriamali na utalii itafanyika wilayani Rufiji sehemu ya Mloka.

131. **Mheshimiwa Spika**, Programu ya kuendeleza Utalii wa Kitamaduni itaibua na kutekeleza miradi mitano kwenye Mikoa ya Iringa, Pwani, Lindi, Morogoro na Mbeya. Aidha, Mikakati na miongozo ya uwekezaji kwenye maeneo ya fukwe itaboreshwa kwa kushirikisha halmashauri za wilaya, Shirikisho la Vyama vya Utalii Tanzania na wadau wengine.

132. **Mheshimiwa Spika**, Maandalizi ya Programu ya Taifa ya Kuendeleza Utalii yatakamilishwa katika mwaka 2009/2010. Pia, tathmini itafanyika kubaini maeneo mapya ya kuwekeza na kuendeleza utalii ili kuongeza mchango wa sekta katika pato la taifa. Mchakato wa kukamilisha kazi hii unaendelea kwa kutumia mshauri mwelekezi chini ya ufadhili kutoka Benki ya Dunia.

133. **Mheshimiwa Spika**, Ili kuongeza idadi ya watalii, Wizara inaendelea kuweka mikakati ya kushiriki katika matukio mbalimbali kwa ajili ya kutangaza utalii kama vile miaka hamsini ya uvumbuzi wa fuvu za Zamadamu (Zinj), Mkutano wa African Diaspora, Kilimanjaro marathon, na Maadhimisho ya Siku ya Utalii Duniani. Katika Kombe la dunia la mpira wa miguu (FIFA 2010) baadhi ya timu zitazohamasishwa kufanya mazoezi katika uwanja wa taifa zitapata fursa ya kutembelea vivutio vya utalii.

BODI YA UTALII

134. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha 2009/2010, Bodi itaendelea kushiriki kwenye maonesho pamoja na misafara ya utangazaji utalii ndani na nje ya nchi. Aidha, itaandaa machapisho mbalimbali na matoleo ya CDs na DVDs pamoja na vipindi vya redio na televisheni. Bodi itashiriki maonesho 20 ya kutangaza nchi yetu kiutalii na kushiriki kuandaa Maadhimisho ya Siku ya Utalii Duniani ambayo yatafanyika kitaifa mkoani Iringa mwezi Oktoba, 2009.

135. **Mheshimiwa Spika**, Katika jitihada za kukabiliana na mtikisiko wa uchumi duniani, Wizara kwa kushirikiana na wadau itaweka mkazo zaidi katika kuhamasisha utalii wa ndani na wa kanda. Jitihada zitakazofanyika ni pamoja na kuelimisha wadau kuhusu vivutio vya utalii; kwa kuandaa misafara ya waandishi wa habari na wapiga picha kwa ajili ya kuelimisha juu ya sifa za vivutio vya utalii. Pia, Bodi itafanya mikutano ya uhamasishaji utalii wa ndani katika Shule za Msingi, Sekondari

na Vyuho kwa kushirikiana na Wakala wa Usafirishaji Watalii pamoja na kuwaka mabango makubwa katika vituo vikuu vya kuingia nchini.

Wizara itaendelea na juhudi zake za kushiriki kikamilifu katika maonesho ya ndani kama vile Saba Saba, Nane Nane na “Karibu Travel Fair – Arusha”.

Kama Mheshimiwa Rais alivyotamka kwenye Hotuba yake na Wazee wa Mkoa wa Dodoma pamoja na Wabunge, Wizara pia inaendelea na majadiliano na wadau. Majadiliano hayo yanahusisha kupitia viwango vya tozo za visa, ada za kiingilio kwenye hifadhi na kuwaka kiwango maalum na nafuu cha visa kwa watalii wa ‘cruise ships’. Aidha, serikali itaangalia uwezekano wa kufidia mikopo ya benki kwa wawekezaji katika sekta za utalii zilizokumbwa na msukosuko wa uchumi duniani.

WAKALA WA CHUO CHA TAIFA CHA UTALII

136. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka wa fedha 2009/2010, Wizara kwa kushirikiana na Serikali ya Ufaransa, itakamilisha ujenzi wa jengo jipya la Chuo, hivyo kukiwezesha kuongeza udahili kutoka wanachuo 150 hadi kufikia 500 na kutoa mafunzo bora kwa kutumia vifaa vya kisasa. Hali kadhalika, Chuo kitaendelea kutoa mafunzo ya Astashahada na Stashahada katika fani za Upishi, Mapokezi, Huduma ya Chakula na Vinywaji, Utunzaji vyumba pamoja, na Uongozaji Watalii. Mafunzo mengine yatakayotolewa ni pamoja na Stashahada ya Usafiri na Utalii.

SEKTA NDOGO YA MAMBO YA KALE

137. **Mheshimiwa Spika**, Kwa mwaka 2009/2010, Wizara itaandaa mpango wa utekelezaji wa Sera ya Malikale pamoja na kukamilisha rasimu ya kwanza ya sheria.

138. **Mheshimiwa Spika**, Wizara pia katika kipindi hicho, itanza kazi ya kuwaka vioneshwa katika kituo cha Ujiji. Vilevile, kupitia Mradi wa Kujenga uwezo wa Idara ya Mambo ya Kale unaohisaniwa na Serikali ya Sweden, wizara itafanya ukarabati wa jengo la “Tea House” lililoko Bagamoyo. Jengo hilo likikamilika litatumiwa kama ofisi na Halmashauri ya Mji Mdogo wa Bagamoyo. Aidha, kwa kushirikiana na Wizara ya Miundombinu, Wizara itaendelea na ukarabati wa Boma la Kijerumani - Bagamoyo kwa msaada wa wataalamu wa kujitolea kutoka Ujerumani.

139. **Mheshimiwa Spika**, Maadhimisho ya miaka 50 ya ugunduzi wa fuvu la binadamu wa zamani katika Bonde la Olduvai, yatafanyika mkoani Arusha Agosti 2009. Maandalizi ya maadhimisho haya yanaendelea kwa kujumuisha wadau mbalimbali kutoka ndani na nje ya nchi. Maadhimisho haya yatasaidia katika kutangaza maliasili zinazopatikana Tanzania kwa lengo la kukuza utalii zaidi.

140. **Mheshimiwa Spika**, Kwa mwaka 2009/2010, Wizara itaendelea kuboresha vituo mbalimbali vya mambo ya kale ikiwemo kuandaa Mpango wa Uhifadhi na Usimamizi wa Kituo cha Laetoli, kupima eneo hilo pamoja na kuandaa Mpango wa Biashara wa Kituo hicho. Aidha, mawasiliano yataendelea kufanywa na wataalamu mbalimbali ndani na nje ya nchi ili kubaini mbinu bora za kufukua na kuhifadhi nyayo za Zamadamu zilizopo katika kituo hicho.

Vilevile, michoro ya ramani itatayarishwa kwa ajili ya ujenzi wa vituo vya habari katika maeneo ya Kimondo cha Mbozi, Engaruka, Kilwa, Kalenga na Mapango ya Amboni.

141. **Mheshimiwa Spika**, Katika kipindi cha mwaka 2009/2010, Wizara itaendelea na mkakati wa ukarabati na kudhibiti mmomonyoko wa ardhi katika eneo la Kilwa Kisiwani. Vilevile, kupitia mradi wa MACEMP, Wizara itaendelea na zoezi la

kubainisha magofu zaidi katika Mikoa ya Pwani na Tanga kwa lengo la kuweka mpango endelevu wa kuyahifadhi, kuyatunza na kuyatumia kama vivutio vya utalii wa urithi wa utamaduni.

SHIRIKA LA MAKUMBUSHO YA TAIFA

142. **Mheshimiwa Spika**, Shirika kwa mwaka 2009/2010, kwa kushirikiana na Chuo Kikuu Huria cha Tanzania, wataweka maonesho katika Makumbusho ya Wilaya ya Singida. Aidha, Wilaya za Morogoro mjini, Mbulu na Njombe zitaendelea kupewa ushauri ili kujenga na kuimarisha makumbusho. Vilevile, kazi ya kurejesha mikusanyo/masalia ya Tanzania yaliyokuwa yamehifadhiwa katika Makumbusho ya Nairobi itafanyika.

143. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuenzi maeneo ya kihistoria, Shirika litaanza mchakato wa kujenga makumbusho ya Mwalimu Julius K. Nyerere kijijini Chamwino na kupandisha hadhi makumbusho ya Majimaji mjini Songea kuwa makumbusho ya Taifa mwaka 2009/2010. Aidha, maonesho ya historia na chimbuko la binadamu yatawekwa kwenye majengo hayo.

144. **Mheshimiwa Spika**, Katika kuboresha maonesho ya Kijiji cha Makumbusho, Shirika la Makumbusho ya Taifa la Tanzania litaendelea na ukarabati wa nyumba za jadi za jamii za Wazaramo, Wairaqw, Wamakuwa na Wasambaa. Aidha, kufuatia maombi yaliyopokelewa, Shirika litawezesha jamii za Waluguru na Wakaguru kufanya tamasha la Siku ya Utamaduni wa Mtanzania. Shirika litaendelea na matamasha mengine kama vile ya “Watoto wenye mahitaji maalum” na “Ya Kale yanapokutana na Ya Sasa”.

UTAWALA NA RASILIMALI WATU

145. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka 2009/2010, Wizara inatarajia kuajiri jumla ya watumishi wapya 199, kujaza nafasi zilizoachwa wazi pamoja na kupandisha cheo watumishi 183 wa kada mbalimbali.

Vilevile, Wizara itaendelea kuhamasisha na kuwagharamia watumishi wake ili waweze kujiendeleza kitaaluma kwa kuwapatia mafunzo ya muda mrefu na mfupi kulingana na mpango wa mafunzo ili kuongeza ufanisi katika utendaji kazi.

146. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa Mwaka 2009/2010, itaendelea kuwashirikisha watumishi wake kwenye michezo mbalimbali ya kiwizara na kitaifa ili kuendelea kuboresha afya zao na kuimarisha mahusiano mazuri kazini.

Katika jitihada za kupambana na UKIMWI, Wizara itaendelea kutoa elimu kwa watumishi kuhusu mbinu za kujikinga na maambukizi ya UKIMWI na kupima virusi vya UKIMWI. Aidha, Watumishi wanaoishi na virusi vya UKIMWI wataendelea kuhudumiwa ili waweze kutekeleza majukumu yao.

147. **Mheshimiwa Spika**, Ushiriki wa watumishi katika kujadili masuala mbalimbali ya kuimarisha utendaji kazi utaendelezwa kwa kuwawezesha kushiriki vikao mbalimbali pamoja na Baraza la Wafanyakazi.

Maduhuli

148. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka wa 2009/2010 matarajio ya makusanyo kwa Sekta ya Maliasili na Utalii ni shilingi Bilioni 47.6. Mchanganuo wa kila sekta ndogo ni kama ilivyoonyeshwa kwenye Jedwali lifuatalo:-

KIFUNGU	IDARA	2007/2008		2008/2009		2009/2010
		MAKISIO	MAKUSANYO HALISI	MAKISIO	MAKUSANYO HALISI (HADI MWEZI MEI 2009)	MAKISIO
1001	Utawala na Rasilimali Watu	26,111,000	50,821,111	31,996,000	37,121,196	46,004,640
2001	Wanyamapori	49,664,811,000	13,970,768,827	29,165,453,000	14,173,776,768	21,443,268,635
3001	Misitu na Nyuki	15,601,740,000	26,447,226,072	23,673,889,000	14,623,719,869	23,825,361,220
4001	Utalii	1,182,720,000	1,966,748,763	1,731,118,000	1,758,612,312	1,990,785,700
4002	Mambo ya Kale	226,451,000	232,654,142	263,801,000	211,507,673	264,600,000
Jumla		66,701,833,000	42,668,218,915	54,866,257,000	30,804,737,818	47,570,020,195

VI. SHUKRANI

149. **Mheshimiwa Spika**, Napenda kuchukua fursa hii kuwashukuru wale wote ambao kwa namna moja au nyingine walishiriki katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Ntoa shukrani kwa Washirika wa maendeleo kwa michango yao ya kifedha na kitaalamu. Washirika hao ni pamoja na: Serikali za Finland, Denmark, Ujerumani, Ufaransa, Marekani, Sweden na Japan. Aidha, nazishukuru Taasisi za Benki ya Ujerumani (KfW), UNESCO, Jumuiya ya Nchi za Ulaya, FAO, IUCN, ICCROM, SES na Asasi zisizokuwa za Kiserikali pamoja na sekta binafsi.

VII. HITIMISHO

150. **Mheshimiwa Spika**, Ili wizara yangu iweze kutekeleza majukumu ambayo yamepangwa kufanyika katika mwaka wa 2009/2010, naomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Shilingi 70,803,337,000 ikiwa ni bajeti ya matumizi kwa ajili ya Wizara na Taasisi zake. Kati ya fedha hizo, Shilingi 44,791,000,000 ni kwa ajili ya Mishahara na Matumizi Mengineyo na Shilingi 26,012,337,000 kwa ajili ya kugharamia Miradi ya Maendeleo.

151. **Mheshimiwa Spika**, Naomba kutoa hoja.